

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

*Сорок восьмі економіко-правові
дискусії*

24 червня 2020 р.

**Матеріали міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

**Львів
2020**

Сорок восьми економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2020.- 74 с.

УДК 330+340 (063)

ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Економіка, організація і управління підприємствами,
галузями, комплексами**

Ozarowski Oleh
PhD student, Kraków University of
Economics, Poland

ANALYSIS OF ROLE OF TYNDPs SCENARIOS AS A FORECAST BASE FOR RENEWABLE ENERGY TRENDS

ENTSO-E, the European Network of Transmission System Operators for Electricity, represents 42 electricity transmission system operators (TSOs) from 35 countries across Europe. ENTSO-E was established and given legal mandates by the EU's Third Legislative Package for the Internal Energy Market in 2009, which aims at further liberalising the gas and electricity markets in the EU.

The role of Transmission System Operators has considerably evolved with the Third Energy Package. Due to unbundling and the liberalisation of the energy market TSOs have become the meeting place for the various players to interact on the market place [1].

Regulation (EU) 347/2013 requires that the ENTSOs use scenarios for their respective Ten-Year Network Development Plans (TYNDPs). On 12 November, the ENTSOs published their draft joint Scenario Report for TYNDP 2020 – the press release, which includes links to the associated documents, is available on the ENTSG website, [here](#).

Here we analyze the mentioned scenario plans. The TYNDT scenarios contains four possible visions based on different assumptions for energy policy and renewable energy targets. The four scenarios have been divided into 2 scenarios (axes). One axis represents the development path to reduce greenhouse gas emissions in the EU by 80-95% compared to 1990. For the second axis, a comparison is made between strong and loose EU policies to reduce the above-mentioned gases. The current instruments of renewable energy policy and the expected changes in their development serve as a reference for the predictions of these visions. These scenarios of RE

development in the European countries were presented with special attention to the cost and benefit methodology [2].

The difference in the results of the scenarios on RE deployment (for example, data on the gross generation in wind and solar power) depend heavily on the main features of the studies, such as assumptions, economic scope or modelling [3]. Many empirical studies in field of renewable energy economics very often use TYNDTs scenarios to conduct own analysis.

Literature:

1. ENTSO-E. Online im Internet unter URL: <https://entsoe.eu/about/inside-entsoe/objectives/> (Stand 11.01.2020).
2. ENTSOE: TYNDP 2016 Scenario Development Report. Online im Internet unter URL: https://docstore.entsoe.eu/Documents/TYNDP%20documents/TYNDP%202016/150521_TYNDP2016_Scenario_Development_Report_for_consultationv2.pdf (Stand 11.01.2020).
3. Paltsev, S. (2016). Energy scenarios: the value and limits of scenario analysis. Wiley Interdisciplinary Reviews: Energy and Environment, 6(4), e242

*Дмитрієва Оксана Іллівна
кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет*

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕСТИМУЛЯТОРІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку глобальної світової транспортної інфраструктури, який базується на впровадженні інновацій та високих технологій, вимагає від України не тільки адаптації до світових стандартів транспортної галузі в сфері технічної та управлінської відповідності, але й зобов'язує до формування нової, інноваційно спрямованої моделі розвитку транспортного комплексу. Враховуючи те, що транспортна галузь є базовою для економіки України, яка уособлює в собі залізничну мережу, мережу автомобільних шляхів, мережу авіаційних сполучень, водні термінали, та створює умови для задоволення потреб з надання транспортних послуг і формування передумов розвитку бізнесу,

необхідним постає вирішення питання щодо створення інноваційно активного транспортного комплексу.

Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року в значній мірі зачіпає різні аспекти участі держави в розвитку транспортної системи України. У числі найважливіших із них – формування моделі інноваційного переходу на більш високий рівень в порівнянні з чисто інфраструктурною моделлю. Реалізація масштабних інноваційних проєктів, зазначених в Національній транспортній стратегії України, надає нового імпульсу розвитку не тільки галузі, а й економіці, соціальній сфері в масштабах країни, що передбачає необхідність участі держави. Разом з тим, успішна реалізація зазначеної стратегії потребує невідкладного подолання головних проблем, які стримують інноваційний розвиток транспортної інфраструктури України (рис. 1).

З метою подолання деструктивного впливу зазначених дестимуляторів у Національній транспортній стратегії України передбачено широкий спектр заходів, зокрема:

- ведення статистичної бази;
- моніторинг ситуації в галузі;
- формування транспортного балансу;
- проєктне управління розвитком інфраструктури;
- впровадження інтелектуальних транспортних систем і систем управління транспортними потоками [1].

У той же час, на сучасному етапі, на думку фахівців, застосування перерахованих інструментів обмежується відсутністю інститутів, здатних втілити програму в життя. Формально державне регулювання транспортної інфраструктури в Україні здійснюється з використанням всього спектру розпорядчих та економічних методів регулювання. На практиці, розроблені та прийняті нормативно-правові документи суперечать цілям і завданням, сформульованим у транспортній стратегії, тарифна політика створює додаткові економічні бар'єри, ліцензування не вирішує проблему безпеки на транспорті і не забезпечує підвищення якості транспортних послуг, податкова політика робить участь у проєктах розвитку транспортної інфраструктури непривабливою для приватних інвесторів. Розвиток державно-приватного партнерства є, згідно Національної транспортної стратегії, пріоритетним завданням, проте надання податкових пільг інвесторам в інфраструктурні об'єкти до сих пір залишається на стадії обговорення.

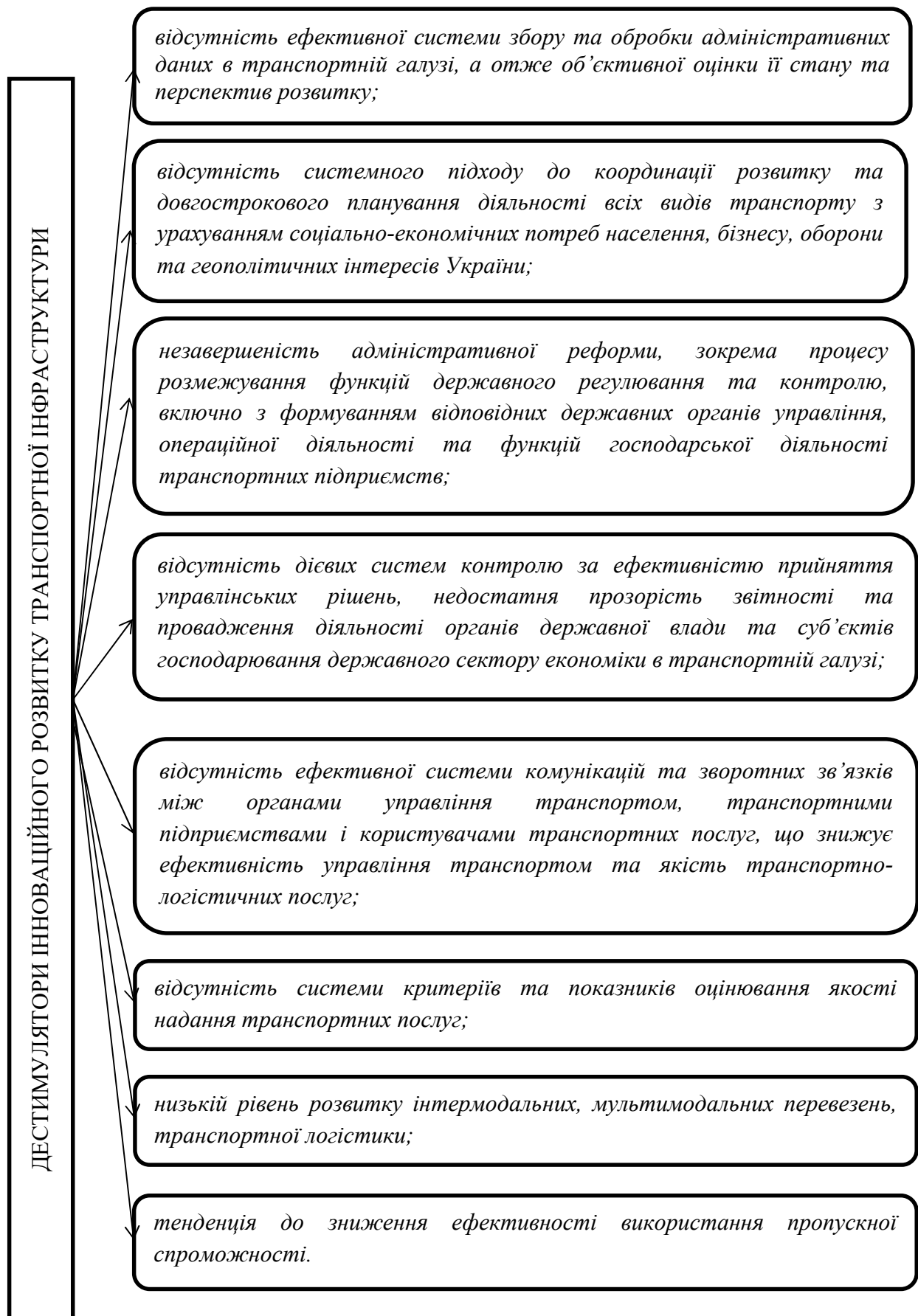

Рисунок 1. Дестимулятори інноваційного розвитку транспортної інфраструктури України (складено автором на підставі [1])

Література:

1. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 р. № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p> (дата звернення: 11.06.2020)

*Капішитар Юрій Юрійович
магістрант, Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький*

*Науковий керівник: Лисенко Алла
Миколаївна, кандидат економічних
наук, доцент, доцент кафедри
аудиту та оподаткування,
Цentrальноукраїнський
національний технічний університет*

ПРОГНОЗНИЙ БАЛАНС ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ЯК ЗАСІБ БЕЗПЕЧНОСТІ ЇЇ ПОСТАЧАННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ

Загальна оцінка стану енергетики країни й пошук резервів збереження енергоресурсів, їх ощадливе використання відіграють важливу роль у подоланні кризи в енергетиці. З метою забезпечення необхідних обсягів постачання та раціонального використання енергоресурсів, одночасно з вирішенням значної кількості техніко-технологічних, економічних та управлінських проблем у цій площині, важливе значення відіграє розробка прогностичного балансу електроенергії об'єднаної енергетичної системи країни на поточний рік.

Як зазначив С.І. Божко, державні статистичні спостереження за споживанням паливно-енергетичних ресурсів «дозволяють зробити аналіз структури споживання палива та енергії за допомогою даних про залишки та використання різних видів ресурсів. Але для глибокого та порівнювального аналізу на макрорівні, з урахуванням всіх етапів руху

енергетичних потоків, виникає необхідність у формуванні енергетичного балансу» [1].

З 01.07.2019 р. набув чинності Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 26.10.2018 р. № 539 «Про затвердження порядку формування прогностного балансу електричної енергії об'єднаної енергетичної системи України на розрахунковий рік», яким визначено основні організаційні положення, принципи та вимоги, а також методологічні засади щодо формування прогностного балансу електричної енергії об'єднаної енергетичної системи [2].

Прогнозний баланс електричної енергії об'єднаної енергетичної системи України на розрахунковий рік містить наступну інформацію:

- виробництво електроенергії всього (у тому числі: ТЕС енергогенеруючих компаній; теплоелектроцентралі та когенераційні установки; ГЕС; АЕС; виробники, які розміщені на території ліцензійної діяльності оператора системи розподілу; альтернативні джерела (ВЕС, СЕС та інші));

- імпорт та експорт електроенергії;
- технологічний перетік електроенергії;
- електроспоживання;
- споживання електроенергії ГАЕС в насосному режимі.

Отже, прогнозний баланс електроенергії надає учасникам ринку енергетики дані стосовно функціонування енергосистеми України. Представлена у ньому інформація необхідна для підготовки рекомендацій щодо безпечності постачання та раціонального використання електроенергії з урахуванням зіставлення обсягів її надходження та споживання.

Література:

1. Божко С.І. Роль енергетичного балансу в аналізі використання енергетичних ресурсів в Україні. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2011. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=580> (дата звернення: 14.06.2020).
2. Про затвердження порядку формування прогностного балансу електричної енергії об'єднаної енергетичної системи України на розрахунковий рік : Наказ Міністерства енергетики та вугільної

Савченко Сергій Миколайович
кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут імені
Ігоря Сікорського»

СУТНІСТЬ РИЗИКУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Будь-яка сфера людської діяльності, особливо економіка та підприємництво, обтяжена ризиком, який породжується невизначеністю, випадковістю, конфліктами, недостовірністю інформації, мінливістю цілей у часі тощо. В умовах конкурентного ринкового середовища довгострокове ефективне функціонування суб'єкта господарювання є неможливим без врахування аспекту ризику в процесі прийняття управлінських рішень. Водночас на сьогоднішній день Ризик є досить складним явищем і комплексним поняттям, яке характеризується різносторонніми ознаками, що слугувало формуванню різних підходів до трактування його економічної категорії.

Наведемо деякі найважливіші дефініції поняття «ризик», які зустрічаються у роботах науковців [1, с. 27]:

- ризик – це усвідомлена небезпека виникнення в будь-якій системі небажаної події з певними в часі та просторі наслідками;
- ризик – це невизначеність, пов'язана з можливістю виникнення у ході реалізації проекту несприятливих ситуацій і наслідків;
- ризик – це ймовірність несприятливих наслідків;
- ризик – об'єктивно-суб'єктивна категорія, що пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору і відображає міру досягнення сподіваного результату, невдачі та відхилення від цілей з урахуванням впливу контрольованих та неконтрольованих чинників за наявності прямих та зворотних зв'язків.

Різноманітність поглядів на проблематику ризику можна пояснити багатоаспектністю цього явища та його недостатнім вивченням.

На рис. 1 відображені основні взаємопов'язані елементи в явищі «ризик».

Рис. 1. Взаємопов'язані елементи в явищі «ризик»

Основними дефініціями при дослідженні категорії «ризик» є об'єкт, суб'єкт, джерело ризику.

Об'єктом ризику називають керовану динамічну систему, ефективність та умови функціонування якої наперед точно невідомі.

Суб'єктом ризику називають особу (індивід або колектив), яка зацікавлена в результатах керування об'єктом ризику і має компетенцію приймати рішення щодо об'єкту ризику.

Джерело ризику – це фактори (явища, предмети, процеси), які спричиняють невизначеність результатів[1, с. 38].

Ризик її визначають імовірністю W виникнення небажаної події та розміром її наслідків S , тобто:

$$R = \{W, S\}, \quad (1.1)$$

Усвідомлення ймовірнісного характеру більшості соціально-економічних процесів зумовило зацікавленість науковців феноменом ризику. Аналіз історії економічних вчень дав змогу виокремити дві

найбільш поширені теорії ризику: класичну та неокласичну. Класична теорія ототожнює економічний ризик з математичним сподіванням збитків, що можуть виникнути в процесі реалізації обраного рішення [2, с.148]. Згідно неокласичної теорії поведінка економічного суб'єкта обумовлена концепцією граничної корисності.

У сучасній теорії прийняття рішень розглядається три типи моделей вибору рішень, що наведені на рис. 2.

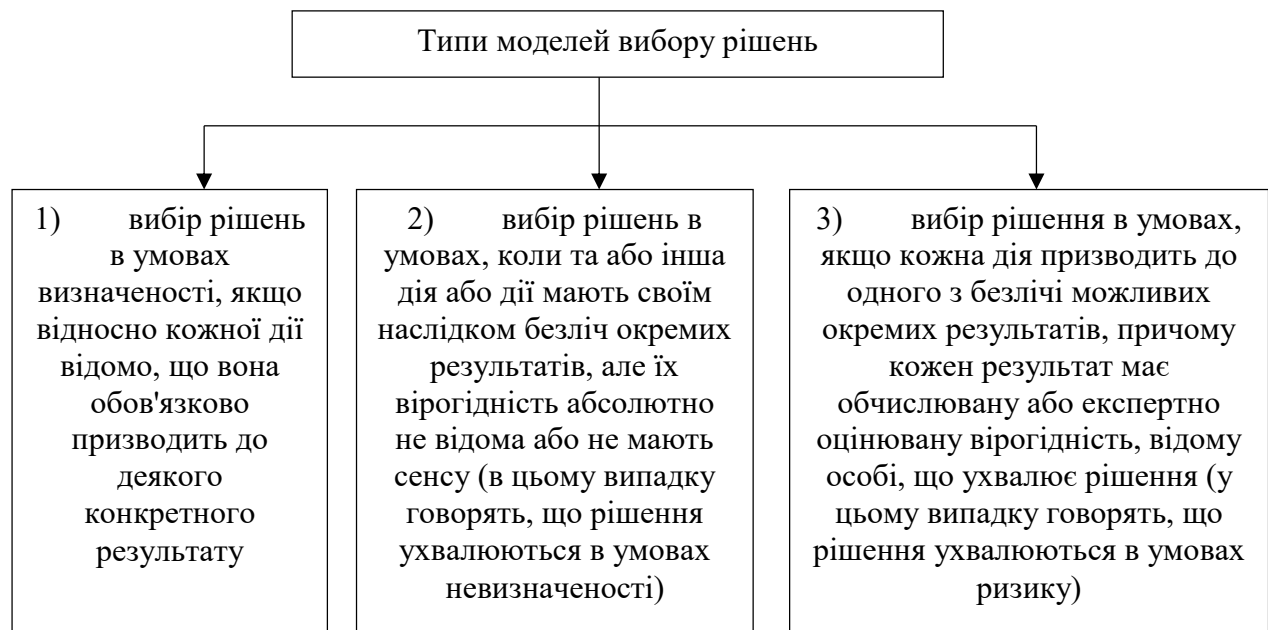

Рис. 2. Типи моделей вибору рішень у сучасній теорії

Отже загалом під ризиком, зазвичай, розуміється можлива небезпека втрат, яка витікає із специфіки тих або інших явищ природи і видів діяльності людського суспільства.

Ризик – це і суб'єктивна, і об'єктивна категорії [3, с. 130]. Ризик пов'язаний з вибором певних альтернатив, розрахунком ймовірностей їх наслідків. У цьому є його суб'єктивна сторона. Крім того, вона проявляється також і в тому, що люди неоднакового сприймають одну і ту ж величину ризику внаслідок відмінностей психологічних, моральних, ідеологічних, політичних організацій, принципів, установ тощо. Однак, величина ризику не тільки суб'єктивна, але і об'єктивна категорія, оскільки вона є формою якісно-кількісного вираження реально існуючої невизначеності. Об'єктивність ризику проявляється і в тому, що це поняття відображає реально існуючі у суспільному житті явища, процеси,

сторони діяльності. При цьому ризик існує незалежно від того, чи усвідомлюють його наявність, чи ні, враховують чи ігнорують його.

Також ризик – це і історична, і економічна категорії. Як історична категорія, ризик є усвідомленою людиною можливою небезпекою. Як економічна категорія, ризиком є подія, яка може статися або не статися. При реалізації такої події можливі три економічні результати: негативний (програш, збиток, витрати); позитивний (виграш, вигода, прибуток); нульовий.

Стосовно фінансового ризик-менеджменту під ризиком, переважно, розуміється можливість втрати частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат у результаті здійснення підприємницької діяльності, що відповідає поняттю чистої невизначеності.

Під невизначеністю (uncertainty) розуміється неповнота або неточність інформації про умови господарської діяльності, у тому числі про пов'язані з нею витрати та отримані результати.

Причинами невизначеності є три основні чинники: незнання, випадковість, протидія [4, с. 113]. Зокрема, невизначеність пояснюється тим, що економічні проблеми зводяться, по суті, до завдань вибору з деякого числа альтернатив, при цьому економічні агенти (організації та індивіди) не мають в своєму розпорядженні повної інформації про ситуацію для вироблення оптимального рішення, а також не мають обчислювальних та програмних засобів достатньої потужності для адекватного обліку всієї доступної ним інформації.

У кількісному відношенні невизначеність має на увазі можливість відхилення результату від очікуваного, або середнього, значення як в меншу, так і в більшу сторону. Така невизначеність носить назву «спекулятивної», на відміну від «чистої» невизначеності, що передбачає лише можливість негативних відхилень кінцевого результату діяльності.

Відповідно, у літературі поняття «ризик» може відповідати як спекулятивній невизначеності та включати позитивні і негативні результати (наприклад, відносно операцій на фінансових ринках), так і чистій невизначеності (у цьому сенсі ризик трактується у страховій справі).

Виходячи із сутності ризику як економічної категорії та специфіки енергетичної галузі, Караєва Н.В. пропонує під поняттям «ризик суб'єктів

енергетичного ринку» розуміти об'єктивно-суб'єктивну категорію, пов'язану з імовірністю виникнення небажаних подій (загроз) в умовах невизначеності та конфлікту економічних інтересів різних груп суб'єктів енергетичного ринку (ЕР), яка відображає міру їх втрат (збитків) внаслідок неузгоджених дій даних суб'єктів [4, с. 137].

Отже, узагальнюючим визначенням ризику, як економічної категорії є те, що це прогнозна характеристика будь-якої цілеспрямованої діяльності (бездіяльності) суб'єкта господарювання, зумовлена необхідністю прийняття управлінських рішень на користь обрання альтернатив ймовірнісного характеру, здатних генерувати шанси попри наявність небезпек та загроз, та яка відображає можливість негативного відхилення від встановлених цілей.

Література:

1. Енергетичні ресурси і потоки / За заг. ред. А.К. Шидловського. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2003. – 472 с.
2. Антология экономической классики / [Сост. И.А. Столяров]. – В 2-х т. – Т. 1. – М.: МП «ЭКОНОВ», 1993. – 480 с.
3. Малков С.Ю., Максимов А.А. О рисках информационного общества // Проектирование будущего. Проблемы цифровой реальности: труды 1-й Международной конференции (8-9 февраля 2018 г., Москва). – М.: ИПМ им. М.В.Келдыша, 2018. – С. 129-135
4. Караєва Н. В., Войтко С. В., Сорокіна Л. В. Ризик-менеджмент сталого розвитку енергетики: інформаційна підтримка прийняття рішень : навчальний посібник / Н. В. Караєва, С. В. Войтко, Л. В. Сорокіна. – К.: Альфа Реклама, 2013. – 308 с.

***Шевченко Інна Юріївна**
доктор економічних наук, доцент,
Харківський національний
автомобільно-дорожній університет*

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ ІМПЕРАТИВІВ

Автомобілебудування є невід'ємною та стратегічно важливою частиною машинобудівного комплексу, промисловості та національної економіки, яка забезпечує високі показники доданої вартості, залучення

інвестицій і створення робочих місць. В Україні автомобілебудування віднесено до пріоритетних галузей економіки [1].

Втім, пріоритетний статус національного автомобілебудівного комплексу наразі отримує відображення лише в численних нормативно-правових актах. На практиці ж спостерігається глибока криза вітчизняного автомобілебудування, що, в першу чергу, проявляється в стрімкій втраті конкурентних позицій на національному ринку автомобілів і зниженні конкурентного потенціалу автовиробників [2].

У таких умовах актуалізується необхідність здійснення довгострокового державного протекціонізму розвитку автомобілебудування як стратегічно важливої частини машинобудівного комплексу та промисловості України. Разом з тим слід дотримуватися гармонізаційного підходу та забезпечувати узгодженість проекту Стратегії розвитку автомобілебудування України з положеннями чинних державних стратегічних імперативів.

В Україні наразі прийнято досить велику кількість стратегій розвитку, серед яких у контексті дослідження автомобільної промисловості доцільно виділити наступні: Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [3]; Стратегію розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року [4]; Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року [5]; Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року [6]; Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року [7]; Експортну стратегію України («дорожню карту» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки [8]; Стратегію розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року [9]; Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [10]; Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року [11]; Стратегію подолання бідності [12]; Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки [13].

Критичний аналіз перелічених вище стратегічних імперативів України дозволив здійснити групування їх завдань за пріоритетними напрямками: пріоритет № 1 – «кадрове забезпечення», пріоритет № 2 – «державно-приватне партнерство» та «фінансово-інвестиційне забезпечення», пріоритет № 4 – «регламентація та сертифікація»,

пріоритет № 5 – «інновації», пріоритет № 6 – «екологізація та енергоефективність», пріоритет № 7 – «ринкове середовище», пріоритет № 8 – «управління», пріоритет № 9 – «матеріально-технічне забезпечення», пріоритет № 10 – «регіоналізація та кластеризація». Таку пріоритетність на засадах гармонізаційного підходу приймемо в основі проєкту Стратегії розвитку автомобілебудування України.

При цьому, вважаємо взаємопов'язаними такі напрями проєкту Стратегії розвитку автомобілебудування України:

– напрям № 1 «Кадрове забезпечення», напрям № 8 «Управління» та напрям № 10 «Регіоналізація та кластеризація». Для забезпечення реалізації зазначених пріоритетів важливим є створення на підприємствах автомобілебудівного комплексу інновативної системи розвитку кадрового й управлінського потенціалів автомобілебудування, яка б відповідала кращим світовим практикам. Наразі вбачаємо перспективу ефективного кадрового забезпечення конкурентоспроможності та розвитку автомобілебудування України у впровадженні дуальної форми здобуття освіти. Повсякчасне впровадження дуальної форми здобуття освіти, в першу чергу, буде сприяти максимізації відповідності загальних і професійних компетентностей і, врешті решт, інтегральної компетентності молодих фахівців вимогам роботодавців. Також дуальне навчання передбачає відновлення інституту «наставництва», що дозволить зберегти зайнятість для працівників старшого віку та підвищити якість адаптації молодих фахівців на робочому місці;

– напрям № 2 «Державно-приватне партнерство», напрям № 2 «Фінансово-інвестиційне забезпечення», напрям № 4 «Регламентация та сертифікація», напрям № 5 «Інновації», напрям № 6 «Екологізація та енергоефективність», напрям № 9 «Матеріально-технічне забезпечення» та напрям № 10 «Регіоналізація та кластеризація». Автомобілебудування як підгалузь машинобудування згідно чинного законодавства України належить до сфер застосування державно-приватного партнерства. Втім, на даний момент в Україні не реалізовується та не заплановано до реалізації в найближчий час жодного проєкту в сфері автомобілебудування на засадах державно-приватного (публічно-приватного) партнерства. Складність проблем розвитку автомобільної промисловості України потребує реалізації комплексного підходу. Поєднання виділених напрямів проєкту Стратегії розвитку

автомобілебудування України – «державно-приватне партнерство», «фінансово-інвестиційне забезпечення», «регламентація та сертифікація», «інновації», «екологізація та енергоефективність», «матеріально-технічне забезпечення», «регіоналізації та кластеризація» – вбачається у реалізації кластерних ініціатив у автомобільній промисловості. Взаємовигідне партнерство держави та автовиробників щодо створення кластерів зі спільним розподіленням фінансування, ризиків і ефектів видається практично єдиною можливістю для комплексного вирішення проблем розвитку конкурентного потенціалу автовиробників і підвищення конкурентоспроможності вітчизняної автомобілебудівної продукції;

– напрям № 7 «Ринкове середовище» та напрям № 10 «Регіоналізація та кластеризація». Україна, як і будь-яка значна за територією країна, традиційно характеризується суттєвою міжрегіональною диференціацією соціально-економічного розвитку. Відповідно, ринок автомобілів буде мати певні особливості в регіонах чи їх сукупності, економічних районах. Розуміння цих особливостей, їх природи, характеру та сили впливу на збутову діяльність вітчизняних автовиробників дозволить сформулювати більш ефективні моделі управління розвитком автомобільної промисловості України в умовах інтенсифікації процесів регіоналізації.

Результатом реалізації Стратегії розвитку автомобілебудування України буде сталий розвиток вітчизняної автомобільної промисловості, що, зокрема, отримає відображення у: синергетичному розвитку конкурентного потенціалу підприємств автомобілебудування; підвищенні конкурентоспроможності автомобілів вітчизняного виробництва; модифікації життєвого циклу автомобілебудівного комплексу.

Література:

1. Шевченко І.Ю. Місце автомобілебудування в промисловості України. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 25 листопада 2016 року). Х.: ХНАДУ. Т. 1. С. 146–148.
2. Шевченко І.Ю. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності автомобілебудівних підприємств України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2018. № 2(21). С. 211–233.

3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
4. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-p>
5. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-p>
6. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2017 р. № 481-р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/481-2017-p?lang=en>
7. Про схвалення Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2028 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 червня 2018 р. № 442-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2018-p>
8. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-p>
9. Про схвалення Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 844-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/844-2015-p>
10. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-p>
11. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-p>
12. Про схвалення Стратегії подолання бідності: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 161-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-p>
13. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки: Указ Президента України від 1 лютого 2012 р. № 45/2012. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>

*Барибіна Яніна Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту, Вищий
навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»*

*Тазберг Олександра Олександрівна
здобувач вищої освіти «Магістр»,
Вищий навчальний заклад
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»*

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЛОЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах загострення конкурентних відносин для підприємств існує проблема не стільки розширення торговельного асортименту і застосування цінових методів конкурентної боротьби, скільки створення і забезпечення позитивного сприйняття господарюючого суб'єкту через встановлення тісного взаємозв'язку із споживачем, персоналом та іншими контактними аудиторіями. Тому процес формування та утримання лояльності є важливим способом активізації діяльності підприємства та одним з чинників забезпечення його конкурентоспроможності.

У роботах багатьох дослідників поняття лояльності дещо обмежується поняттями «задоволеність», «зручність», «розрахунок». Частина маркетологів впевнена, якщо товар чи послуга їх підприємства продається краще, ніж товар (послуга) конкурента, то обов'язково буде високий ступінь лояльності споживачів.

Слід зауважити, що деякі науковці розмежовують поняття «лояльність» та «прихильність», визначаючи лояльність як позитивний вияв поведінкового аспекту «споживач – підприємство», що ґрунтується на досвіді споживача, а прихильність – як психологічний феномен, що відбиває стійку позитивну асоціацію із підприємством у свідомості споживача [1, с. 52].

Процес формування лояльності є досить складним, довготривалим і потребує значної кількості інструментів. Аналіз наукової літератури дав змогу визначити та структурувати складові процесу формування та підтримки лояльності споживачів на підприємстві (рис. 1):

Рис. 1. Складові процесу формування і підтримання лояльності на підприємстві [2, с. 904]

Першою складовою є визначення та формування підприємством сегмента ключових споживачів. Важливість цього етапу полягає в тому,

що цінність різних сегментів для підприємств різна. Необхідно визначати сегменти споживачів та оцінювати річну «вартість» кожної категорії споживачів (отримані прибутки мінус загальна вартість обслуговування) [3, с. 145].

Другою складовою є управління асортиментом, що є одним із засобів посилення лояльності споживачів. Ця складова передбачає визначення показників товарного асортименту, що пропонує підприємство, а також перспективних товарних груп за методом ABC-XYZ аналізу, коригування асортименту.

Третьою складовою є формування обізнаності споживачів. Знання споживачів про товар або послугу – це вся інформація про товар або послугу, яка зберігається в пам'яті. Метою формування обізнаності споживачів є потрапляння товару або послуги в поле потенційного вибору [73, с. 4].

Наступною складовою є розроблення механізму управління скаргами та претензіями споживачів. Ця складова передбачає швидке реагування на скарги споживачів, оскільки, як відомо, незадоволені споживачі швидко поширюють негативну інформацію [10, с. 36].

Наступною складовою є виконання гарантій підприємства. Споживачі повинні мати реальні очікування і бути впевнені в своїх діях. Оскільки пропозиція гарантії – маркетингова стратегія, менеджери мають дізнатися, чи доходи підприємства перевищують витрати. Вартість покращення бізнесу має бути протиставлена витратам на виплати компенсацій за гарантіями і витратам на інвестування у підвищення операційної ефективності та роботи персоналу. Однак, оцінюючи прибутки, менеджери повинні враховувати довгостроковий потенціал для більшої операційної продуктивності, поліпшення самооцінки і мотивації персоналу [41, с. 129].

Отже, формування взаємовідносин зі споживачами заснована на таких складових: особиста довіра, підтримка споживача та обслуговування споживача. Маркетинг лояльності як напрям концепції маркетингу відносин розширює ринкові можливості підприємства та дає змогу ефективніше вирішувати маркетингові та управлінські завдання [4, с. 131]. У довгостроковому періоді виживатимуть та розвиватимуться ті підприємства, які постійно та послідовно приділяти увагу залежності між лояльністю і рівнем задоволеності споживача. Високоякісна продукція і

супутні послуги, створені з урахуванням потреб споживачів, сприятимуть більш високому рівню задоволеності споживачів, що надіє їм підвищення рівня лояльності. Лояльність буде виступати ключовим фактором довгострокових фінансових успіхів підприємства [5, с. 290].

Таким чином, реалізація розглянутих вище складових процесу формування та управління лояльністю, дозволить підприємству сформувати коло лояльних споживачів та персоналу, здобути конкурентні переваги на ринку, покращити конкурентні позиції та підвищити рівень прибутковості підприємства.

Література:

1. Півень О. П., Софронова І. В., Ткаченко І. В. Лояльність клієнтів до підприємства: основні поняття і методи оцінки. *Фармаком*. 2017. № 1. С. 51-57.
2. Калита М. А., Марченко Т. И. Экономическое содержание системы формирования лояльности потребителей как основы конкурентоспособности организации. *Экономика и социум*. 2016. № 5 1(24). С. 902-909.
3. Ляшко І. І. Актуальні питання формування лояльності покупців та посередників у каналах розподілу. *Економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуск 1 (18). С. 144-147.
4. Дымшиц М. Н. Потребительская лояльность: механизмы повторной покупки Москва: Вершина, 2017. 200 с.
5. Зинкевич А. С. Секреты клиентоориентированности. Москва: Юнити, 2015. 321 с.

***Пилипенко Олена Андріївна
Мелітопольський державний
педагогічний університет імені
Б. Хмельницького***

СТАНОВЛЕННЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ТОЧНОЇ НАУКИ

У процесі розвитку людського суспільства ставлення до ризику змінювалося, причому це було тісно пов'язано зі ставленням людини до майбутнього. На цьому шляху можна виділити кілька ключових етапів.

1. Перехід від існуючого у стародавньому світі уявлення, що майбутнє зумовлене до розуміння, що можливо різне майбутнє і воно багато в чому (хоча і не в усьому) залежить від поведінки людини.

2. Спроби в XVII—XIX століттях наукового, логічно обґрунтованого передбачення за рахунок виявлення закономірностей, пов'язаних з випадковими подіями, які зазвичай носять масовий характер. Закладені в цей період теорії ймовірності дозволили проводити кількісні оцінки майбутнього, від чого воно стало частково прогнозованим. У той же час здійснені перші вдалі спроби використання на практиці виявлених закономірностей. А саме, у сфері комерційного страхування як способу захисту від ризиків.

3. Активне використання у XX столітті методів прогнозування в різних сферах діяльності, і перш за все, у сфері техніки та економіки. У кінці XX — на початку XXI століття загострилися проблеми забезпечення безпеки в технічній сфері та стабільності суспільного виробництва в економіці, які також потребують розробки та використання нових методів

Прикладом першого керівництва по прогнозуванню можна вважати стародавню китайську Книгу змін, яка служила для ворожіння, на основі якого в Китаї приймалися важливі рішення. До біблійних часів відноситься і усвідомлення банківських ризиків, які були важливі для лихварів і їх клієнтів. З часів міжнародної торгівлі міняли почали враховувати валютні ризики. В середні віки в Європі з'явилося товарне хеджування ризику, яке використовувалося при продажах зерна, так як при укладенні договору селянин міг захистити себе від коливань ціни на свою продукцію, завчасно продавши зерно з поставкою в певні дати, в певних кількостях і за певними цінами, встановленим раніше. Подібні факти стали початком товарних ф'ючерсів.

Поштовхом до виникнення ризик-менеджменту стали загадки азартної гри. Гра приваблювала усіх, зачіпала усі верстви суспільства, а тому першою книгою, яку можна було б віднести до сфери ризиків, стала книга "Про ігри та шанси", що написана Дж. Кардано у 1565 році. У ній було описано статистичні принципи й ймовірності, але вона так і не була опублікована. У 1657 році світ побачила книга Гюйєнса про ймовірність. У 1662 році у монастирі Port Royal видана книга "Логіка", де останні чотири розділи присвячені ймовірності та включають опис гри, де десять гравців ризикують однією монетою, сподіваючись виграти монети своїх

супротивників. Наступною галуззю, що оцінила можливість управляти ризиками, було страхування. У 1670 році Джон Грант опублікував працю про розподіл значень очікуваної тривалості життя для людей у віці від 6 до 76 років. Дана праця стала дуже корисною для статистичного управління Великобританії. А у 1693 році Едмунд Галлей опублікував працю "Transactions", де він обчислив ставки страхових платежів залежно від значень очікуваної тривалості життя. Це стало основою для майбутньої галузі страхування життя. У 1696 році Едвард Ллойд заснував страхову газету Lloyd's List, яка мала детальну інформацію про прибуття та відправлення кораблів, синоптичних умовах за кордоном та на морі. Пізніше газету було розширено та поповнено інформацією про курси акцій, зовнішні ринки та рівні води у Темзі.

Приблизно до початку XVIII століття величина ризику визначалася з використанням методів теорії ймовірності; у XVII-XIX століттях вченими обґрунтовано закон великих чисел та основні процедури статистики, а поняття «невизначеність» стало ключовим в теорії ризику. У 1900-1930 рр. поняття «ризик» закріпилося в науковому обігу та в публіцистиці, було визнано як невід'ємна складова будь-якої підприємницької діяльності, яка здійснюється в умовах невизначеності.

Становлення ризик-менеджменту як точної науки припадає на 1973 рік. Цей рік був відзначений двома важливими подіями: скасування Бреттон - Вудської системи фіксованих валютних курсів та публікацією Блеком та Шоулзом формули оцінки вартості опціонів. Перехід до системи плаваючих валютних курсів для більшості розвинених країн був великим стимулом до кількісного вимірювання та управління валютними ризиками. Підхід Блека та Шоулза було прийнято як теоретичну основу для оцінки та управління усіма видами ринкових ризиків.

В Україні про появу нового напрямку наукових досліджень, відомого як ризикологія або ризик-менеджмент, було проголошено на конференції, яка відбулася у жовтні 1998 року.

Серед багатьох завдань цієї науки особливе значення має пізнання ризику, розробка сучасної теорії ризику, а також дослідження можливостей ефективного управління ним в умовах ринкової економіки.

За період свого нетривалого існування, ризик-менеджмент як наука пройшов ряд переосмислень та доробок (див. Таблиця 1).

Таблиця 1. Етапи розвитку ризик-менеджменту

Періоди	Етапи і їх особливості	Важливі події
1970-і р.	Мікроризик-менеджмент: управління ризиками відбувається на рівні окремих осіб (брокери, спеціалісти фінансових відділів)	1973 р. – скасування Бреттон-Вудської системи фіксованих валютних курсів і публікація Блеком і Шоулзом формули оцінки вартості опціонів, що дало стимул-реакцію до кількісного виміру і управління валютними ризиками
1980-і р.	1. Управління активами і пасивами на рівні казначейства; 2. Стратегічне управління активами і пасивами шляхом здійснення планування і контролю	Кінець 1980-х рр. – створення концепції «вартість під ризиком» (VAR, Value-at-Risk) – виражена в грошових одиницях оцінка величини, яку не перевищать очікувані протягом даного періоду часу втрати із заданою вірогідністю
1990-і рр.	1. Управління ринковим ризиком шляхом контролю ризику в рамках фінансового департаменту, поява функції «управління ризиками» 2. Управління кредитним ризиком шляхом контролю ризику в рамках фінансового департаменту, розвиток функції «управління ризиками» 3. Управління операційним ризиком шляхом проведення внутрішнього аудиту, вживання функції «управління ризиками»	1996 р. – Міжнародна асоціація спеціалістів по управлінню ризиками почала діяльність в Нью-Йорку і Лондоні. 1997 р. – Risk Metrics Group (дочірня компанія J.p. Morgan) обнародувала спосіб розрахунку показника Credit VAR (аналог показника VAR у сфері кредиту)
Початок XXI ст.	Корпоративний ризик-менеджмент ґрунтується на комплексному підході до управління ризиками, капіталом і оперативному управлінню активами і пасивами	2002 р. – ухвалення закону Сарбейнса–Окслі про захист інвесторів за рахунок підвищення точності і надійності корпоративної інформації, що розкривається відповідно до законодавства про коштовні папери і в інших цілях. Створення Міжнародної професійної асоціації ризику-менеджерів (PRMIA)

З таблиці 1 добре видно, що до 1990-х років управління ризиками здійснювалося лише на рівні окремих осіб і як наслідок застосовувався вузькоспеціалізований, фрагментований підхід до управління ризиками «знизу вгору», який розглядав всі виникаючі ризики як окремі, не зв'язані в одне ціле елементи. За останні роки у зв'язку з бурхливим розвитком мережі Інтернет, інтенсивною глобалізацією, розвитком ринку похідних інструментів, інформаційно-технологічного розвитку радикально змінилися і підходи до управління ризиками, що негайно призвело до утворення нової парадигми ризик-менеджменту (див. Таблиця 2). Нова парадигма комплексно розглядає ризики всіх відділів і напрямів діяльності організації. З'явилася і можливість отримувати порівняльні оцінки по всіх видах ризиків.

Таблиця 2. Основні відмінності між новою та старою парадигмами ризик-менеджменту

Стара парадигма	Нова парадигма
Фрагментний ризик-менеджмент: кожен відділ самостійно управляє ризиками (відповідно до своїх функцій). Перш за все це стосується бухгалтерії, фінансового і ревізійного відділів	Інтегрований, об'єднаний ризик-менеджмент: управління ризиками координується вищим керівництвом, кожен співробітник організації розглядає ризик-менеджмент як частину своєї роботи
Епізодичний ризик-менеджмент: управління ризиками здійснюється тоді, коли менеджери порахують це необхідним	Безперервний ризик-менеджмент: процес управління ризиками безперервний
Обмежений ризик-менеджмент: стосується перш за все страхованих ризиків, що фінансуються	Розширений ризик: розглядаються всі ризики і можливості їх організації

Традиційно ризик-менеджмент вважався спеціалізованим і відособленою діяльністю, проте новий підхід формує середовище, при якому службовці і менеджери всіх рівнів зацікавлені брати участь в системі ризик-менеджменту.

Ризик – менеджмент як точна наука постійно розвивається, збагачується за змістом у зв'язку з розвитком самої науки, техніки та предмету досліджень.

Література:

1. Бернштейн П.Л. Против богов: Укрощение риска / пер. с англ. М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2000. 400 с.
2. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків : монографія / А. Б. Камінський. — Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. — 304 с.
3. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. — К. : КНЕУ, 2004. — 480 с.
4. Богоявленский С.Б. Управление риском в социально-экономических системах / С.Б. Богоявленский. — СПб: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. — 147 с.
5. Павлова О.С. Исторический обзор становления риск-менеджмента как науки «Восток» // Нефть России. 2009. № 8. С. 17-23.
6. Герасименко О.М. Еволюція світового Ризик- Менеджменту / Інвестиції: практика та досвід № 12/2013
7. Кузьмак О.М. Ефективна система ризик-менеджменту як дієвий засіб забезпечення стійкості фінансових установ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>
8. Проблеми економічного ризику: аналіз та управління: 36. наук. пр. за матеріалами Першої Всеукраїнської наук.-практ. конф. 26 — 28 жовтня 1998 року / Київський національний економічний університет / О.Д. Шарапов (відп. ред.). — К.; 1998. — 94 с.
9. Кутащенко М.В. Сутність ризику і причини його виникнення// Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 6. — С 45-48
10. Є. В. Бортнікова Історія походження та сутність понять «ризик», «ризик-менеджмент» та «операційні ризики» /Ефективна економіка № 8, 2012
11. Коробова С.С. Развитие риск-менеджмента в предпринимательстве: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.kycherova.ru/delopment/index.html
12. 16. Лобанов А. Тенденции развития риск менеджмента: мировой опыт / А. Лобанов, А.Чугунов // Рынок ценных бумаг. — №18 (153). — 1999. — С. 59—65

*Іванова Маргарита Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри «Підприємництва і
маркетингу», Івано-Франківський
національний технічний університет
нафти і газу*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

В останні десятиліття все більшої популярності в зарубіжних країнах набуває такий напрям маркетингу, як соціальний маркетинг. Соціальний маркетинг - це діяльність компанії яка направлена на зміни в позитивну сторону суджень і думок певних цільових груп про соціальні ідеї, завдання або конкретну діяльність і не несе прямої матеріальної вигоди [1]. За допомогою соціального маркетингу фірма досягає відомості бренду і завойовує лояльність покупців. Покупцям імпонують компанії, які зацікавлені не тільки в отриманні прибутків, а і в розв'язанні складних соціальних проблем, що демонструє піклування бізнесу про суспільство. За результатами дослідження компанії Niels, 66% покупців готові витратити більше грошей на продукцію соціально активних компаній. Завоювання прихильності покупців, забезпечує компаніям, у свою чергу, збільшення обсягів продажів.

Самими популярними проблемами, розв'язанням яких займаються соціальні проекти, це: екологічні проблеми, проблеми медицини, проблеми бідності, допомога дітям та літнім людям, спонсорство наукових розробок, просвіта, тощо.

Соціальний маркетинг вже понад тридцять років використовується компаніями по всьому світу, особливої популярності він набув у США та Європейських країнах, де суспільство приділяє велику увагу проблемам соціалізації, збереженню навколишнього середовища, правам людини, тощо. В Україні соціальний маркетинг, нажаль, явище ще мало поширене, але, як зазначають фахівці дуже перспективне.

Серед основних перешкод розвитку соціального маркетингу в Україні можна назвати такі: перша причина – недостатнє стимулювання державою благодійної та спонсорської діяльності підприємств, включаючи податкові пільги, на що звернули увагу більше 70 % компаній. В зарубіжній практиці держава активно сприяє розвитку соціального маркетингу через надання ряду преференцій підприємствам, які його застосовують

Друга причина – недовіра. Компанії та меценати не впевнені, що всі їх кошти попадуть за призначенням, а не будуть отримані шахраями.

Третя причина – висока ступінь корупції.

Четвертою причиною можна назвати час. Практично всі соціальні проекти мають великий часовий лаг, між здійсненням «соціальних інвестицій» та отриманням ефекту від них, а отже працюють на довготривалу перспективу. Підприємства малого бізнесу, які складають 82,3 % від загальної кількості підприємств в Україні, не мають достатнього обсягу ресурсів для фінансування масштабних соціальних та екологічних програм, а саме великі проекти забезпечують популяризацію бренда. Основним завданням малого бізнесу сьогодні є виживання, а отже і скорочення часового лагу між вкладенням коштів і отриманням нових клієнтів, що є важливим для його зростання та розвитку. Малі підприємства, сьогодні, можуть брати участь тільки в фандрайзенгу.

Таким чином, підводячи підсумки, необхідно підкреслити, соціальний маркетинг є важливою складовою діяльності підприємства для створення позитивного іміджу в суспільстві, завоюванні прихильності покупців і орієнтований на довгострокову перспективу. Стимулювання участі великого бізнесу в розв'язанні соціальних проблем в українському суспільстві, є вкрай необхідним і важливим сьогодні і вимагає від держави активного сприяння.

Література:

1. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер; пер. с англ.; под общ. ред. и вступ. ст. Е.М. Пеньковой. – М. : Прогресс, 1990. – с. 736
2. Калініченко О.О. Соціально-відповідальний маркетинг URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25621/1/selection%20%282%29.pdf>
3. Забарна Е.М. Формування проблеми соціального маркетингу сучасності. / Е.М. Забарная, К.О. Ваннік // Ефективна економіка. – 2014. – № 12 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3606>

*Пасентко Тетяна Василівна
доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник,
Київський науково-дослідний
інститут судових експертиз*

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІК ДИСКОНТУВАННЯ ПРИ ОБЛІКУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Організація обліку за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) вимагає застосування відповідних технік дисконтування, що обумовлено необхідністю відображення в обліку вартості активів і зобов'язань з урахуванням реальної вартості грошей в часі. Застосування дисконтування вимагає цілий ряд МСФЗ:

1. МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» – необхідно застосувати дисконтування, коли ціна містить суттєвий компонент фінансування. На практиці найчастіше необхідність дисконтування пов'язана з обліком товарних кредитів [1].

2. МСФЗ 16 «Оренда» – дисконтування застосовується не тільки для відображення зобов'язань / інвестицій за договорами фінансового лізингу, але і за договорами операційної оренди – для розрахунку вартості активів з права користування та зобов'язань за договорами оренди [2].

3. МСБУ 36 «Знецінення активів» – дисконтування застосовується при розрахунку цінності використання активу з метою визначення ознак його знецінення [3].

4. МСБУ 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» – дисконтування застосовується у випадку створення довгострокових забезпечень [4].

5. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» – дисконтування застосовується для відображення в обліку активів і зобов'язань за амортизованою вартістю [5].

Наведений вище перелік є неповним, однак навіть з нього можна зробити висновки про різноманітність ситуацій, в яких вимагається застосування технік дисконтування.

Слід зазначити, що найбільш проблемними аспектами у застосуванні технік дисконтування є обґрунтування ставки дисконту та визначення часового горизонту дисконтування.

Визначення часового горизонту часто не обмежується лише умовами договору, оскільки МСФЗ вимагають враховувати звичайну практику бізнесу, а саме реалістичність опціонів на продовження або дострокове розірвання договорів. Тобто визначення часового горизонту вимагає застосування обґрунтованого судження.

Що стосується обґрунтування ставок дисконтування, то тут проблема є набагато серйознішою. Більшість стандартів у якості рекомендацій пропонують застосовувати у якості ставки дисконтування вартість запозичень або ж середньозважену вартість капіталу. Що стосується вартості запозичень, то, по-перше, не всі підприємства мають доступ до позикових коштів, по-друге, ставка запозичень не завжди відповідає ознакам ефективної ставки. Стосовно вартості капіталу, то цей підхід є ще складнішим для практики вітчизняних підприємств, адже акції більшості з них не торгуються на активному біржовому ринку, тому коректно визначити вартість власного капіталу складно. Крім того, українські реалії вимагають враховувати підходи контролюючих органів, які досить часто не визнають обґрунтованими судження компаній при визначенні ставок дисконтування.

Обережні підприємства на практиці часто приймають рішення застосування у якості ставок дисконтування ставок, які офіційно публікуються регулятором – наприклад, облікової ставки НБУ, середньозваженої вартості кредитів або депозитів, яка також офіційно публікується НБУ на щоденній основі. Відповідність таких підходів вимогам МСФЗ є дискусійною, однак в реаліях України підприємствам часто доводиться робити вибір: обрати обережну тактику і використовувати у якості ставок дисконтування ставки, які офіційно публікуються регуляторами, або ж ризикнути і розрахувати власні ставки з урахуванням особливостей бізнесу.

Література:

1. МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mof.gov.ua.
2. МСФЗ 16 «Оренда». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mof.gov.ua.
3. МСБУ 36 «Знецінення активів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mof.gov.ua.
4. МСБУ 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mof.gov.ua.
5. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mof.gov.ua.

*Дуброва Наталя Петрівна
кандидат економічних наук, доцент,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет*

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Розвиток економіки країни неможливий без реалізації ефективної інвестиційної діяльності, яка дає змогу спрямувати залучені фінансові ресурси на реалізацію інвестиційних проєктів з метою майбутньої економічної вигоди. Як зазначають 1.Чернишев В. Г., Окара Д. В., Ковальова І. Л. зростання виробничої діяльності підприємств реального сектору економіки неможливе без відтворення та поліпшення використання основних засобів за рахунок капітальних інвестицій [1]. За даними Державної служби статистики України загальний обсяг капітальних інвестицій за 2019 р. становив 623978935 тис. грн. Найбільший обсяг інвестиційних ресурсів були вкладені у м. Києві, Дніпропетровській, Київській та Львівській області (рис. 1).

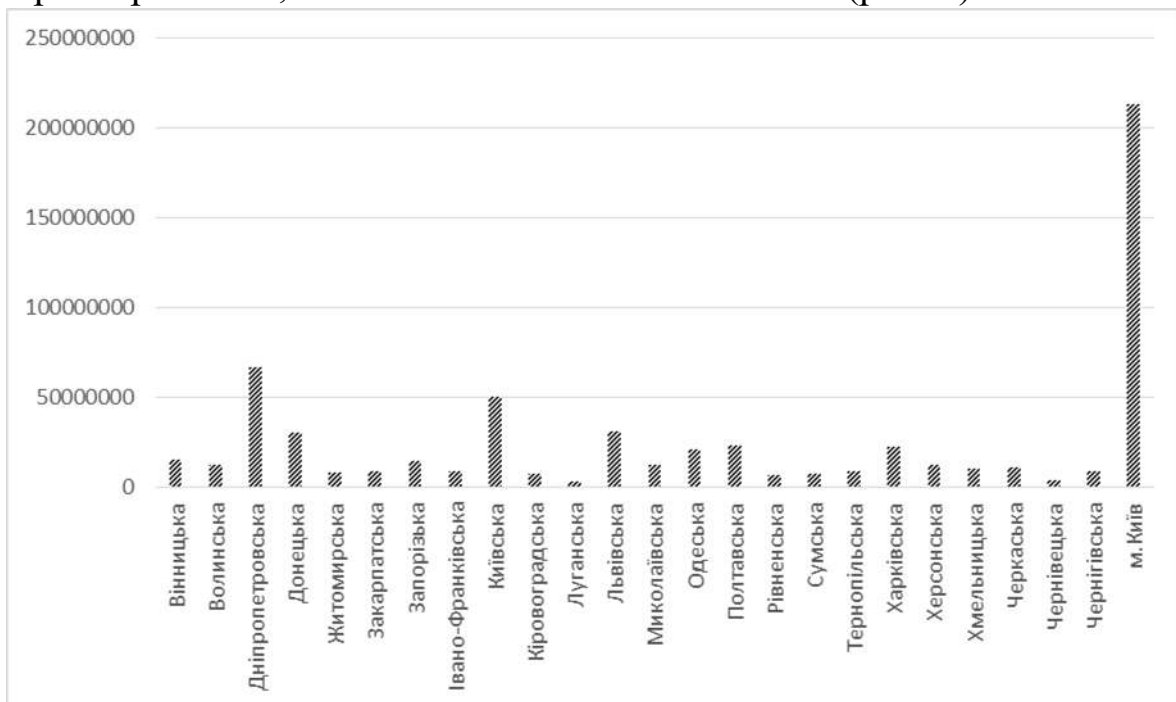

Рис. 1. Обсяг капітальних інвестицій по регіонам України за даними 2019 р. [2].

Таким чином, за даними 2019 р. на одного жителя України приходить 14907,0 грн. або 580 євро на рік. (рис. 2).

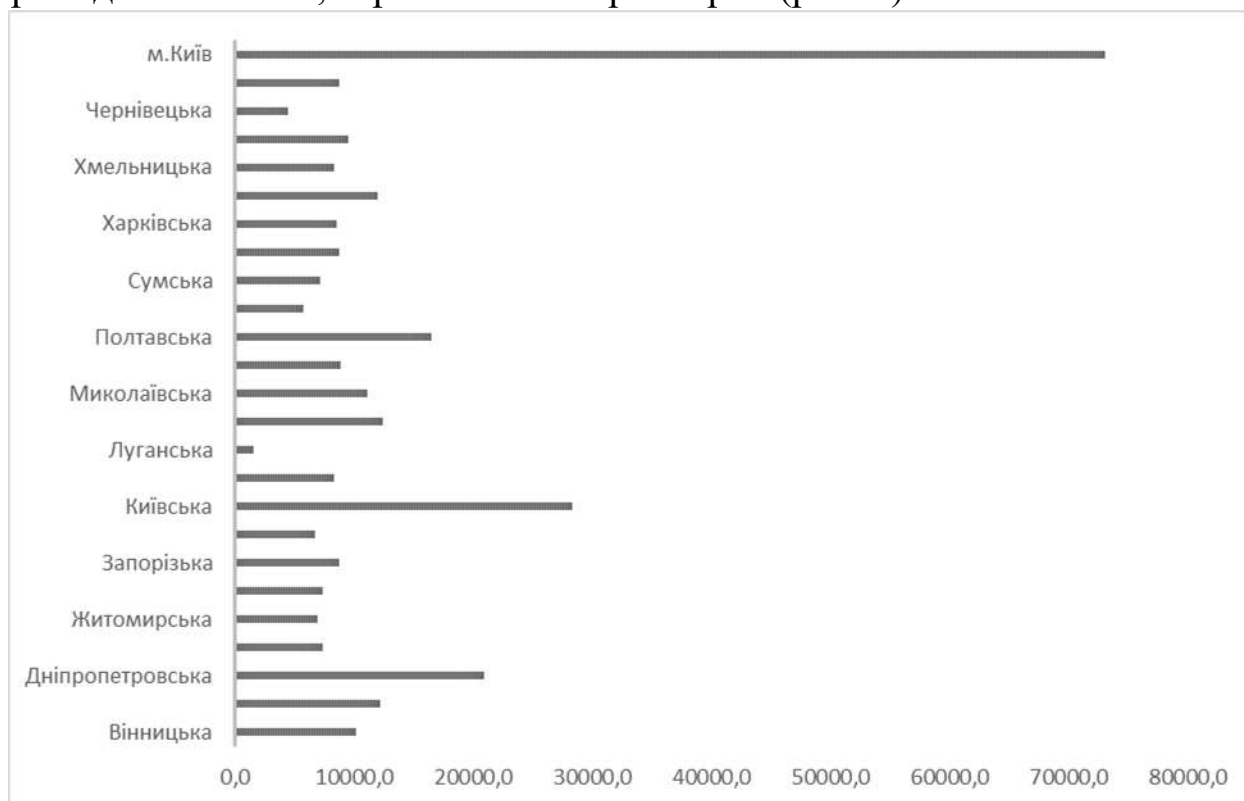

Рис. 2. Обсяг капітальних інвестицій по регіонах України в розрахунку на одну особу за даними 2019 р. [2].

Якщо розглянути дані по регіонах України, то максимальна сума капітальних інвестицій на одну особу була вкладена в м. Києві - 73085,6 грн.. Що стосується регіонів то максимальний розмір на одну особу спостерігається в Київській області - 28436,3 грн., Дніпропетровській області - 20999,3 грн., Львівській та Волинській області - 12431,1 та 12287,4 грн. відповідно.

Якщо розглянути обсяги капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у 2019 році, то у промисловість було вкладено 40,7% від загального обсягу, переробну промисловість – 17%, будівництво – 10%, а у сільське господарство – 9,5% (табл. 1). При чому у складі промисловості максимальний обсяг інвестицій – 11% вкладено у добувну промисловість і розроблення кар'єрів. В оптову та роздрібну торгівлю вкладено – 7,1%.

Вкладення інвестицій у освіту за даними 2019 р. становило лише 0,8% від загального обсягу капітальних інвестицій, а у охорону здоров'я та надання соціальної допомоги – 1,5%. До галезей, які фінансуються за

рахунок державного бюджету відноситься наукова діяльність 24% загального обсягу інвестицій, освіта – 44,3%, охорона здоров'я -15,2% та мистецтво – 16,2%.

Таблиця 1

Обсяг капітальних інвестицій за видами економічної діяльності
у 2019 році

	Обсяг капітальних інвестицій		у тому числі за рахунок коштів державного бюджету	
	тис. грн	у % до загального обсягу капітальних інвестицій	тис. грн	у % до загального обсягу капітальних інвестицій за видом економічної діяльності
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	59129469	9,5	252259	0,4
Промисловість	254196157	40,7	1300328	0,5
Переробна промисловість	105878465	17,0	79975	0,1
Будівництво	62346613	10	1332520	2,1
Оптова та роздрібна торгівля	44173676	7,1	к	к
Інформація та телекомунікації	21063402	3,4	106829	0,5
Операції з нерухомим майном	28147232	4,5	к	к
Професійна, наукова та технічна діяльність	11912398	1,9	2856498	24
Освіта	4788707	0,8	2122940	44,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9484642	1,5	1437505	15,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	4146160	0,7	670224	16,2

К - дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що обсяги капітальних інвестицій в економіку України не задовольняють потреби останньої і не сприяють розвитку країни.

Література:

1. Чернишев В. Г., Окара Д. В., Ковальова І. Л. Аналіз стану капітальних інвестицій в економіку регіонів України. *Ефективна економіка*. 2020. №1. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2020/68.pdf.
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

*Курганська Елеонора Іванівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів Одеського
національного економічного
університету, м. Одеса, Україна*

*Логвіновська Світлана Іванівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів Одеського
національного економічного
університету, м. Одеса, Україна*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПРАКТИКА

В тезах здійснено аналіз фінансування в розрізі правоохоронних структур в умовах політичної кризи. Виявлено основні тенденції показників фінансування та виділено основні проблеми в умовах економічної кризи.

Ключові слова: правоохоронна система, бюджетні кошти, органи силових структур, Державна судова адміністрація, Верховний, Конституційний суд, вищі суди України, Генеральна прокуратура України, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони, Міністерство закордонних справ, Державне космічне агентство, СБУ,

Національне антикорупційне бюро, Національне агентство з питань запобігання корупції.

Економічна безпека країни базується, передусім, на діяльності правоохоронних структур, які становлять її фундаментальну основу. Кожен орган як організаційна структура, забезпечує виконання функціональних обов'язків відповідно законодавчого забезпечення та посадовим зобов'язанням в розрізі штатного розкладу, власні специфічні функції, які постійно під впливом різних факторів потерпають певних змін та ускладнень. Правоохоронні органи України повинні забезпечувати економічну стабільність нашої країни, захищати від зовнішнього тиску протиправних дій, економічної нестабільності, економічних правопорушень, військових агресій, боротьбу з беззаконням на всіх рівнях тощо.

Вважаємо, що оцінювання ефективності діяльності правоохоронних структур проявляється як сукупність сукупність факторів впливу при визначенні відповідних критеріїв оцінювання щодо співвідношення результатів діяльності правоохоронних органів, аналізу певних показників їх діяльності, співвідношення максимальних показників фінансування до середньовизначених, недостатності чи позитивного приросту результатів в розрізі фінансування, розробці шляхів викорінення невідповідностей.

Зазначимо, що складність нашого дослідження полягає в недоступності певних даних (їх конфіденційність), яка є частиною абсолютних показників щодо оцінювання результатів їх діяльності. Однак, на основі абсолютних даних в розрізі фінансування силових структур, органів правоохоронної діяльності, ми спробували здійснити аналіз в межах отриманої інформації. Спробуємо проаналізувати показники динаміки фінансування правоохоронних органів в розрізі таких: Верховна Рада України, Державна судова адміністрація, Верховний, Конституційний та інші вищі суди України, Генеральна прокуратура України, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони, Міністерство закордонних справ, Державне космічне агентство, СБУ, Національне антикорупційне бюро та Національне агентство з питань запобігання корупції.

Рис.1. Динаміка показників фінансування Державної судової адміністрації з застосуванням поліноміальної лінії тренду другого ступеня за період 2014-2019рр, (млн. грн.).

[побудовано на основі даних:

<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>]

Аналіз динаміки показників фінансування Державної судової адміністрації з застосуванням поліноміальної лінії тренду другого ступеня за період 2014-2019рр на основі абсолютних показників даних Міністерства фінансів [1] показав стрімкий зріст вищевказаних показників з 2015 р, що підтверджено поліноміальною лінією тренду, яка вказує теж на загальну тенденцію підвищення показників.

Так, за аналогічний період в розрізі показників фінансування Верховного Конституційного та інших вищих судів України, проведений аналіз показав різку тенденцію до зменшення вищевказаних показників, що підтверджується поліноміальною лінією тренду другого ступеня за період 2014-2019рр., особливо негативна тенденція прослідковується з 2017р. (рис.2.).

Рис.2. Динаміка показників фінансування Верховного, Конституційного та інших вищих судів України з застосуванням поліноміальної лінії тренду другого ступеня за період 2014-2019рр, (млн. грн.).

[побудовано на основі даних:

<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>]

Розглянемо динаміку показників фінансування Генеральної прокуратури з застосуванням поліноміальної лінії тренду другого ступеня за період 2014-2019рр, (млн. грн.) на основі аналогічних даних МФУ. Як представлено на наступному рис.3., спостерігаємо теж різкі коливання стосовно росту та спаду вказаних показників, так, з 2014 р були більш менш стабільні показники, проте, з 2016р. починається різке збільшення фінансування, разом з тим, з 2019 р – різкий спад, що теж підтверджується поліномом, але тенденція до зниження вже спостерігається з 2017р. (рис.3.).

Рис.3. Динаміка показників фінансування Генеральної прокуратури з застосуванням поліноміальної лінії тренду другого ступеня за період 2014-2019рр, (млн. грн.).

Аналіз динаміки показників фінансування Служби безпеки України вказує на різке підвищення фінансування з 2016 р, що теж підтверджено поліноміальною лінією тренду третього ступеня за період 2014-2019рр, маємо загальну позитивну тенденцію.

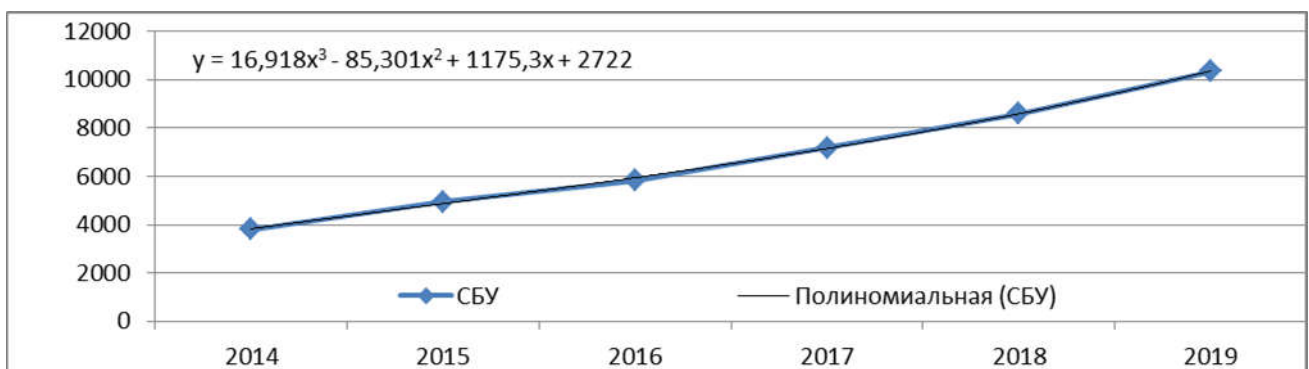

Рис.4. Динаміка динаміки показників фінансування Служби безпеки України з застосуванням поліноміальної лінії тренду другого ступеня за період 2014-2019рр, (млн. грн.).

Аналіз динаміки показників фінансування Міністерства оборони з застосуванням поліноміальної лінії тренду другого ступеня за період 2014-2019рр. показав стабільну тенденцію до зростання показників за весь досліджуваний період, поліноміальна лінія другого ступеня підтвердила виявлену тенденцію (рис.5).

Як продемонстровано на рис.6, аналіз динаміки показників фінансування з застосуванням поліноміальних ліній тренду за 2014-2019рр, в розрізі НАБУ і НАЗК показує на загальну стабільну тенденцію по вказаним структурним підрозділам правоохоронних органів до зниження з 2018 р. (рис.6).

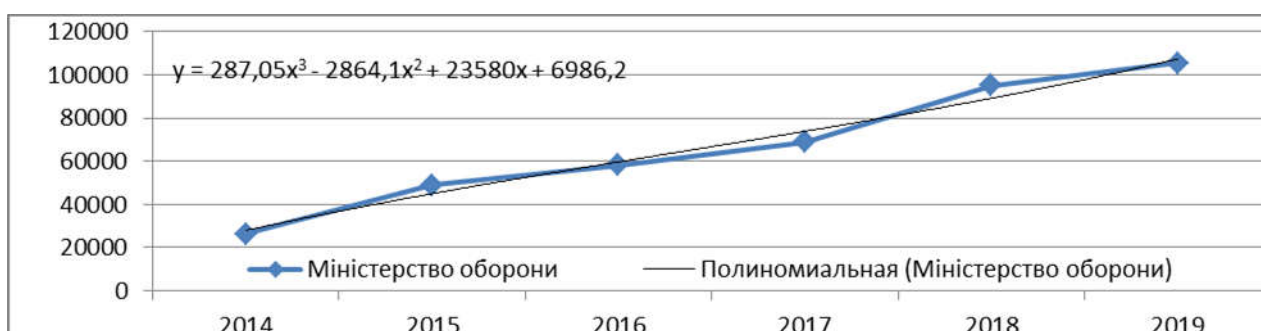

Рис.5. Аналіз динаміки показників фінансування Міністерства оборони з застосуванням поліноміальної лінії тренду третього ступеня за період 2014-2019рр, (млн. грн.).

Рис.6. Аналіз динаміки показників фінансування НАБУ, НАЗК з застосуванням поліноміальних ліній тренду другого ступеня за період 2014-2019рр (млн. грн.)

На наступному рис.7. представлено динаміку в розрізі Тпр показників фінансування правоохоронних органів ДСА, ВСУ, КСУ, ГПУ, МВСУ, МОУ, ДКАУ, СБУ 2015-2019рр., з моменту їх створення, яка

вказує на загальну стабільну тенденцію по вказаним структурним підрозділам правоохоронних органів до незначного зниження з 2018р., крім Верховного Суду, Конституційного Суду та ін. судів тощо (рис.7).

В державі відсутні чіткі критерії механізму здійснення ефективності діяльності правоохоронних органів, разом з тим, не передбачена систематизація важелів впливу щодо стимулювання процесу покращення результатів. Проте, щодо діяльності правоохоронних органів в розрізі забезпечення економічної безпеки спостерігаємо позитивну тенденцію, оскільки країна за підтримки європейських органів імплементує певні методи оцінювання, але не всі з них адаптовано до наших умов.

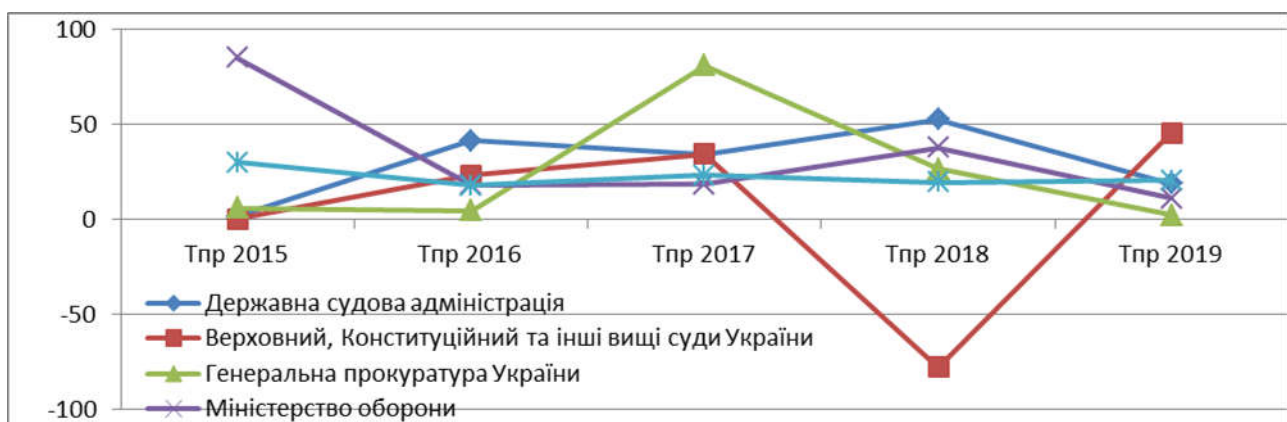

Рис.7. Аналіз динаміки Тпр показників фінансування правоохоронних органів ДСА, ВРУ, ВСУ, КСУ, ГПУ, МВСУ, МОУ, ДКАУ, СБУ 2015-2019рр(млн. грн)

Свідченням ефективності роботи правоохоронних органів є рівень довіри громадян, який виступає умовним показником розвитку правової держави, висвітлює наявні проблеми, та є поштовхом до змін результативності їх діяльності. Якщо ж у країні панує ситуація переважання недовіри громадян до результатів роботи правоохоронних органів, це свідчить про невиконання ними або виконання не в повній мірі покладених на них функцій. Ряд впроваджених реформ в системі правоохоронних органів не завжди має дієві та своєчасні результати, оскільки необхідно розробити механізм та законодавче забезпечення, яке сьогодні недосконале та не відповідає всім вимогам. Сьогодні рівень суспільної довіри має відносно невеликі показники в розрізі різних регіонів він відрізняється.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс: режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> – офіційний веб – портал Міністерства фінансів України
2. Кублікова Т.Б.,Курганська Е.І. Система казначейства: управління фінансовими ресурсами// Монографія. – Одеса: ОНЕУ. – 2015. – С.324
3. Lushpiienko Y., Sandiuk H.and other. Special procedures for electronic public procurement. – Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. Volume 22, Special Issue 2S, 2019y. – p.1–6

Податкова система. Бюджетна система

*Магопець Михайло Сергійович
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти,
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький,
Україна*

*Магопець Олена Анатоліївна
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аудиту та
оподаткування,
Центральноукраїнський
національний технічний
університет, м. Кропивницький,
Україна*

ПОДАТКОВІ АГЕНТИ В СИСТЕМІ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ В УКРАЇНІ

Згідно п. 18.1 ст. 18 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) податковим агентом визнається особа, на яку покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків [1]. Податкові агенти прирівнюються до платників податку і мають права та виконують обов'язки, встановлені ПКУ для платників податків.

При цьому детальна характеристика суб'єктів, які виступають в ролі податкових агентів наводиться лише стосовно податку на доходи фізичних осіб. Тобто, податковим агентом щодо податку на доходи фізичних осіб ПКУ визнає юридичну особу (її філії, відділення, інші відокремлені підрозділи), самозайняту особу, представництво нерезидента - юридичної особи, інвестора (оператора) за угодою про розподіл

продукції, які незалежно від організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками та/або форми нарахування (виплати, надання) доходу (у грошовій або негрошовій формі) зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати податок, передбачений розділом IV ПКУ, до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність контролюючим органам та нести відповідальність за порушення його норм в порядку, передбаченому статтею 18 та розділом IV ПКУ [1].

Проте, аналіз чинного податкового законодавства дозволяє визнати факт наявності повноважень податкових агентів й відносно інших податків і зборів, а саме: військового збору, туристичного збору, податку на доходи нерезидентів, що підтверджується й публікаціями професійних експертів в періодичних он-лайн виданнях [2]. Отже, наразі чітко визначеного вичерпного переліку податкових агентів, які власне реалізують свої повноваження в межах чинної податкової системи України ПКУ не містить.

У результаті вивчення діючих норм ПКУ та узагальнення практики справляння податків і зборів в Україні нами визначено коло суб'єктів, які виступають в ролі податкових агентів та їх повноваження в системі справляння податків і зборів в Україні (рис. 1).

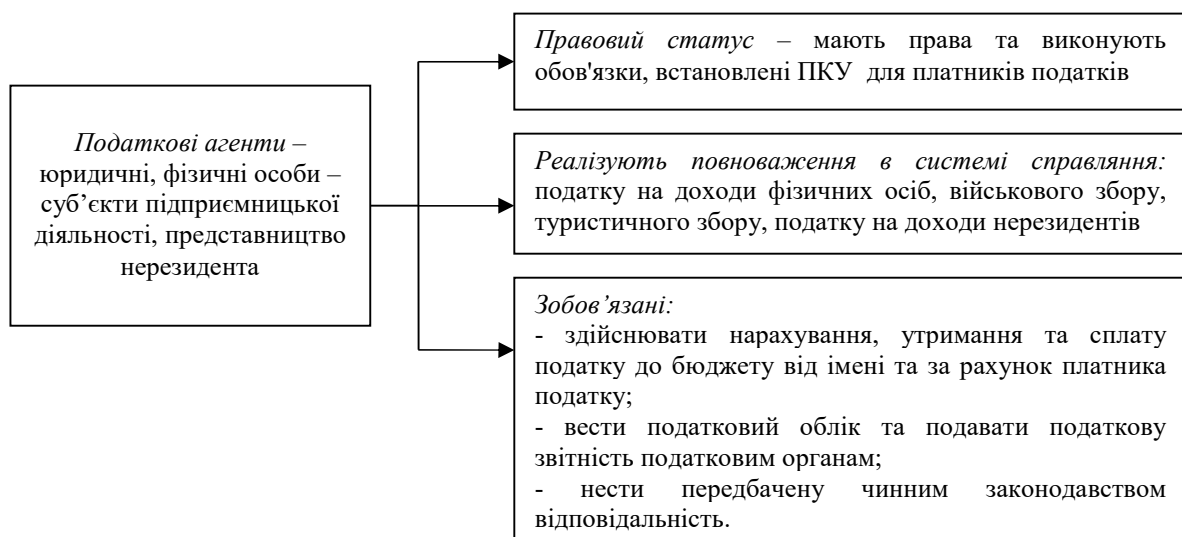

Рис. 1. Податкові агенти та їх повноваження в системі справляння податків і зборів в Україні

Джерело: складено автором за даними [1].

Розглянемо повноваження податкових агентів в контексті справляння визначених податків і зборів.

Податок на доходи фізичних осіб та військовий збір нараховують, утримують, сплачують до бюджету, ведуть облік та подають звітність податкові агенти в ролі яких виступають всі юридичні особи та фізичні особи суб'єкти підприємництва (які перебувають на загальній системі оподаткування та платники другої-четвертої групи єдиного податку), які є роботодавцями й нараховують найманим працівникам заробітну плату та інші доходи. Також, як податкові агенти вони зобов'язані утримувати податки з доходу, який нараховують за цивільно-правовими договорами фізичним особам, які не зареєстровані суб'єктами підприємницької діяльності (наприклад, послуги підряду тощо). В ролі податкових агентів щодо справляння ПДФО та військового збору можуть виступати також: банківські установи (здійснюють утримання з пасивних доходів); кредитні спілки (здійснюють утримання з депозитних вкладів, сплати (відсотків) по розподілених пайових членських внесках членів такої спілки); страхові компанії (здійснюють утримання з доходів у вигляді страхових виплат і страхового відшкодування); професійні торговці цінними паперами, компанії з управління активами (здійснюють утримання з інвестиційного прибутку внаслідок операцій з інвестиційними активами платника податку). Сплата ПДФО та військового збору до бюджету відбувається одночасно з перерахуванням коштів у вигляді заробітної плати чи інших доходів на банківський рахунок платника податку.

Повноваженнями податкових агентів наділені всі юридичні особи та фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які надають послуги з тимчасового розміщення осіб у місцях проживання (ночівлі) на території населеного пункту для якого місцева рада встановила туристичний збір (пп. 268.2.1 ПКУ), коли такі особи прибувають на відповідну територію. Останні сплачують туристичний збір на рахунок готелю (бази відпочинку, санаторію, кемпінгу, хостелу тощо) чи на рахунок фізичної особи-підприємця, що надає послуги з тимчасового проживання, – тобто на рахунок податкового агента, який надалі перераховує суму туристичного збору до місцевого бюджету (щоквартально або щомісяця авансовими внесками).

Податковими агентами з податку на доходи нерезидентів виступають як юридичні особи, у тому числі й неприбуткові організації,

так і фізичні особи (платники єдиного податку) (п. 297.5 ПКУ). Податок нараховується, утримується і сплачується до бюджету, якщо відбувається виплата резидентом доходу з джерелом походження в Україні (дивіденди, доходи від надання в оренду рухомого/нерухомого майна, пасивні доходи тощо) нерезиденту, що є юридичною особою (п. 141.4 ПКУ). Утримання податку відбувається за рахунок відповідного доходу нерезидента, а сплата податку – в день виплати доходу (пп. 141.4.2 ПКУ).

За невиконання зобов'язань, покладених на податкових агентів щодо справляння податків та зборів, останні несуть відповідальність передбачену главою 11 та главою 12 ПКУ [1].

Література:

1. Податковий Кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 18.06.2020).
2. Головбукх. Податковий агент: веб-сайт. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/8095-podatkoviy-agent> (дата звернення: 15.06.2020).

*Хандогіна Ольга Вадимівна
старший викладач кафедри
інженерної екології міст,
Харківського національного
університету міського господарства
імені О.М. Бекетова*

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ВИБОРУ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ МЕТОДОМ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК

В процесі прийняття рішень щодо реформування системи управління відходами на регіональному та місцевому рівні, вибору сценаріїв, технологій поводження з відходами, особи, що приймають рішення, зазвичай користуються певними критеріями вибору тих чи інших траєкторій розвитку. Розуміння пріоритетних критеріїв, механізмів вибору варіантів поводження з відходами, та, за потреби, внесення коректив, є важливою передумовою для прийняття зважених системних рішень в даній сфері.

Для цього було проведено дослідження найбільш значущих з точки зору фахівців та посадових осіб аспектів систем управління відходами з використанням методу експертних оцінок. Було визначено 37 індикаторів оцінки сценаріїв розвитку систем управління відходами, які об'єднано в 4 групи (економічні, соціальні та організаційні, екологічні, технічні). В якості експертів виступали представники органів місцевого самоврядування (голови селищних рад), спеціалісти компаній, що здійснюють господарську діяльність в сфері управління та поводження з відходами (перевізники, оператори полігонів), співробітники відділу поводження з відходами обласного департаменту екології та природних ресурсів.

Ступінь узгодженості експертів визначалась за коефіцієнтом конкордації Кендала [1], який показав середній рівень узгодженості.

В результаті проведеного аналізу встановлено, що при виборі сценаріїв розвитку системи управління відходами в першу чергу розглядаються та приймаються до уваги фінансові та економічні критерії, зокрема інвестиційні затрати на впровадження методів та технологій поводження з відходами, загальна вартість та питомі витрати на одну людину, що проживає на території, яка буде обслуговуватись в рамках запропонованої системи. Найменш значущими є деякі екологічні фактори (рівень шуму, візуальний вплив об'єктів, умови транспортування відходів).

Ранжування груп критеріїв за методом середніх балів дозволило визначити їх пріоритетність для осіб, що приймають рішення (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати ранжування груп індикаторів

Групи індикаторів	Економічні	Соціальні та організаційні	Екологічні	Технічні
Ранг	1	4	3	2

Загалом на місцевому рівні фінансові та економічні питання є найбільш вагомими та враховуються в першу чергу. В умовах обмеженого фінансування даної сфери такий підхід є абсолютно передбачуваним та зрозумілим. Разом з тим, планування та організація ефективних систем управління відходами потребує комплексного підходу та системного бачення, оскільки всі аспекти тим чи іншим чином пов'язані. Так, вибір технології, що спричиняє забруднення довкілля, призводить до погіршення стану здоров'я та якості життя, збільшення податкового навантаження (розміру екологічного податку за забруднення навколишнього середовища), тощо, і, врешті-решт, призводить до додаткових фінансових витрат та удорожчання системи управління відходами на місцевому та регіональному рівні.

Література:

1. Застело О.В. Аналіз методів визначення узгодженості думки групи експертів під час оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності слухачів. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2015. № 8. С. 18-22

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

*Горєлова Вероніка Юріївна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін, Університет «КРОК»*

ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ ЛІКАРЯ І ПРАВА ХВОРИХ

The COVID-19 pandemic has left doctors around the world with a tough priority. High-quality and affordable medicine is the calling card of any state, because a healthy nation is the future of the country, and caring for a person is the foundation of medical activity, the meaning of its existence, the foundation on which the human rights system is built. It is necessary to develop ethical instructions for doctors in a pandemic, because in this case we have two vulnerabilities: the doctor and the patient.

Today, the main ethical principles from which all other ethical norms follow, according to the guidelines of the Steering Committee of the Council of Europe on Bioethics are the need to respect and protect human dignity and "the principle of human priority" [1, p.10]. The rights of every person are inalienable and inviolable (Article 21) [2], and the rights of patients (the right of temporarily ill people) are derived from the rules established by law. Thus, the rights of patients in a broad sense - is enshrined in the law of law in the field of health care, and in a narrow sense - is a subjective, real relationship between the doctor (medical institution) and the patient in need of care. According to Art. 19 of the Law of Ukraine "On protection of the population from infectious diseases", a person who has contracted an infectious disease or is a carrier, has the right to: free treatment in state and municipal health care facilities and public research institutions; obtaining reliable information about the results of medical examination, examination and treatment; obtaining recommendations to prevent the spread of infectious diseases; appeal to the court with claims for damages in cases of damage to health and (or) property due to violation of legislation on protection of the population from infectious diseases [3].

Thus, Ukraine takes responsibility for a sick person. However, this law has certain limitations. For example, this applies to the epidemiological search for cases of coronavirus disease (COVID-19) by mandatory testing (Article 35-1); obligation of medical workers in case of detection of a patient with an infectious disease to take measures for his temporary isolation (Article 38) [3].

In our opinion, it is necessary to minimize society's pressure on doctors, but for this society must trust the doctor, believe that the doctor acts legally and fairly, with full efficiency, and not as a result of benefit, error or laziness. And such trust is catastrophically small today.

Literature:

1. A guide for members of Research Ethics Committees. Steering Committee on Bioethics. Council of Europe, October 2012. 62 c. URL: <https://rm.coe.int/1680307ec3>
2. Constitution of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-Вр>
3. Law of Ukraine "On protection of the population from infectious diseases". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

*Maksurov Alexey Anatolevich
PhD in Law, Professor, Kiev National
University named after
Taras Shevchenko*

DISADVANTAGES OF THE COORDINATION LEGAL DOCTRINE IN GREECE

In our opinion, Greek law lacks a significant scientific doctrine of legal coordination. This explains both the small number of coordination standards and their low quality, as well as the shortcomings of the terminology, since in the current legislation of Greece the concept of “coordination” is constantly mixed with the categories of “cooperation”, “interaction”, “cooperation” and others.

Therefore, even in those normative legal acts where there are significant coordination norms, coordination is called otherwise.

As an example of such a situation, we indicate the following Law No. 4445 of 2016 on the National Mechanism for the Coordination, Monitoring and Evaluation of Social Integration and Social Cohesion policies, provisions regarding social solidarity, implementation of the provisions of Law No. 4387 of 2016 and other provisions [1], and also other acts [1], namely, Law No. 4430 of 2016, which constitutes the social and solidary economy, regulates the development of its entities and the introduction of other provisions; Law No. 4411 of 2016 ratifying the Council of Europe Convention on Cybercrime and its Additional Protocol on the criminalization of acts of a racist and xenophobic nature committed using computer systems; Decision to include Directive 2013/40 / EU of the European Parliament and of the Council on attacks on information systems and the replacement of Council Framework Decision 2005/222 / JHA, the introduction of corrective and criminal policies and other provisions in Greek legislation; Law No. 4403 of 2016 on the harmonization of Greek law with the provisions of Articles 19, 20, 29, 30, 33, 35 and 40-46 of Directive 2013/34 / EC on annual financial statements, consolidated financial

statements and related reports, some types of obligations that introduce amendments to Directive 2006/43 / EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660 / EEC and 83/349 / EEC (06.29.2013) and the provisions of Directive 2014/95 / EC of the European Parliament and of the Council (15.11.2014), amending Directive 2013/34 / EC with regard to the disclosure of non-financial and comprehensive information by certain large enterprises and groups and other provisions falling under the jurisdiction of the Ministries of Finance, Development and Tourism.

All of these regulatory legal acts distort the original meaning of the category “coordination”. This term is also called interdepartmental cooperation, and cooperation and other forms of interaction.

Since the coordination mechanism differs sharply from the mechanism, for example, cooperation, difficulties in the implementation of these norms can potentially arise in practice.

The aforementioned circumstance impedes effective legal regulation and does not allow to use the whole huge potential of the procedures for coordinating the interests of various parties.

At the same time, a misinterpretation of the norms of the law may violate the rights of an indefinite number of people who are somehow involved in state legal procedures.

Literature:

1. Act No. 4445 of 2016 on the National Mechanism for the Coordination, Monitoring and Evaluation of Social Integration and Social Cohesion Policies, provisions regarding social solidarity, implementation of the provisions of Law No. 4387 of 2016 and other provisions and other regulatory legal acts of Greece
// http://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=104673&p_country=GRC&p_count=578&p_classification=01&p_classcount=40

*Ковальчук Ірина Миколаївна
аспірантка факультету права та
адміністрації, Ягеллонський
університет, Польща*

УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

Східне партнерство обіймає з однієї сторони Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Грузію, Молдову та Україну, а також Європейський Союз (надалі – ЄС) – з іншої. Партнерство було створене з метою підтримки та сприяння політичних, соціальних та економічних реформ в цих 6 державах.

Саме завдяки Східному партнерству 11 червня 2017 року між Україною та державами-членами ЄС почав діяти безвізовий рух, який надав можливість громадянам України, у котрих є біометричні паспорти, перебувати на території держав-членів ЄС протягом 90 днів без наявності візи тієї чи іншої держави.

Чи не найвагомішим досягненням співпраці ЄС та України в рамках Східного партнерства є підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яке відбулося у два етапи. 21 березня 2014 р. під час позачергового самміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. При цьому, повністю Угода набула чинності 1 вересня 2017 року. Угода про асоціацію створила нові економічні можливості в сфері економічної співпраці ЄС та України. Завдяки цьому ЄС зміцнив свою позицію найважливішого торгового партнера України. За перші вісім місяців 2017 року експорт з України в ЄС та український імпорт з ЄС збільшився приблизно на 27% порівняно з аналогічним періодом минулого року [2].

Окрім політичної підтримки, ЄС зобов'язався надати для України також фінансову підтримку у розмірі 12,8 млрд. євро для впровадження низки реформ в Україні, в тому числі в сфері боротьба з корупцією, судової реформи, реформи конституційної та виборчої систем, покращення бізнес-клімату та енергоефективності, а також реформи державного управління.

Восени 2014 року Комісія створила для України спеціальну робочу групу підтримки у складі експертів з різних установ та інституцій ЄС, яка мала забезпечити координацію та сприяння впровадження вище описаних реформ в життя.

Більше того, від початку своєї каденції, яка розпочалася в липні 2014 року, Європейський парламент прийняв 19 резолюцій у справі України. Наприклад, 25 жовтня 2018 року прийнято резолюцію щодо ситуації на Азовському морі [1].

Таким чином, саме завдяки та у рамках Східного партнерства відносини між Україною та ЄС набули нового яскравого розвитку, що чітко простежується у впровадженні реформ в різних сферах життя: економіці, праві, політиці та низці інших.

Література:

1. Fiszer J. M. (red.) (2012), Europejska polityka sąsiedztwa Unii Europejskiej: geneza, doświadczenia, perspektywy, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa
2. Mizerska-Wrotkowska M., Geneza i instytucjonalizacja Partnerstwa Wschodniego, Elipsa, Warszawa 2011

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне
право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне
право. Міжнародне приватне право. Трудове право та
право соціального забезпечення**

*Гуйван Петро Дмитрович
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України,
професор Полтавського інституту
бізнесу*

**ЩОДО НАЛЕЖНОЇ МОТИВАЦІЇ ВЛАДНИМИ ОРГАНАМИ
ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ**

В сучасних умовах інтенсивного функціонування інформаційного суспільства вирішальним є використання інформації для задоволення суспільних чи особистих потреб індивідуумів. Відтак, значна увага надається вирішенню проблематики, пов'язаної з доступом до відомостей, які мають значення для досягнення вказаної мети. Право на доступ до інформації є частиною загального правового статусу особи, що створює необхідний юридичний фундамент інформаційного суспільства. В свою чергу, функціонування сучасного інформаційного суспільства можливе лише за умов існування демократичної, правової держави, де панує принцип верховенства права і максимально забезпечується реалізації прав людини. Право на доступ до інформації є одним з невід'ємних прав людини і громадянина [1, с. 176]. Будь-яке право буде ефективним, якщо воно має правовий механізм здійснення та гарантії його захисту у випадку порушення. Керуючись основними міжнародно-правовими правилами щодо інформаційної свободи у демократичному суспільстві, наша держава наразі намагається приймати нормативні акти, які повинні спрямувати процес доступу до інформації в цивілізаційне русло. Зокрема, уже тривалий час діє Закон України «Про доступ до публічної інформації», який покликаний гарантувати кожній особі можливість отримувати відомості, що становлять суспільне значення і необхідні для реалізації особистих чи публічних прав та інтересів. Втім, на переконання більшості дослідників цього питання, вказаний акт на наших національних теренах

має значну кількість вад, і передовсім вони виявляються у його невідомості у площині практичного правозастосування.

У науковій літературі проблематиці інформаційної свободи і, зокрема, вільного доступу людини до публічної інформації, приділена увага в основному актуальним питанням організації відповідної діяльності розпорядників інформації щодо інформування населення, надання інформації на запити особи. Разом з тим, поза увагою науки залишаються такі важливі аспекти цієї сфери, як необґрунтовані відмови у доступі, перекручування фактів, ігнорування запитів та інші зловживання суб'єктів владних повноважень з метою приховати від суспільства відомості, які становлять публічний інтерес. Потребує більш широкого з'ясування питання дотримання критеріїв пропорційності втручання владних структур у свободу доступу до інформації, що на практиці тягне свавілля та незаконне обмеження прав людини у коментованій сфері. Оскільки досить значну участь у відносинах щодо здійснення інформаційних прав і свобод людини грають компетентні органи владних повноважень, причому у якості зобов'язаної за законом особи, застосування нормативних приписів вельми ускладнено. Враховуючи сучасні українські реалії, досить значною є вірогідність свавільства державних суб'єктів у даному процесі. З цим пересічні громадяни постійно зіштовхуються при необхідності отримати публічну інформацію, яка за законом має бути відкритою. Попри загальну, здавалося б, урегульованість питання, особи, що звертаються за відомостями в Україні, постійно отримують необґрунтовані відмови в задоволенні запитів на інформацію. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування фактично безпідставно відмовляють у наданні запитуваних відомостей, відносячи їх до інформації з обмеженим доступом, спотворюючи саму суть запиту і надаючи некоректні відомості, неправомірно маніпулюючи самим поняттям публічної інформації тощо.

Для українського суспільства вже стало недоброю традицією, коли владні структури необґрунтовано та немотивовано нехтують запитами особи про певну інформацію. Втім, маємо зазначити, що все ж більш часто такі розпорядники вказують підстави для подібної відмови, але вони в переважній більшості є незаконними. Подібний варіант нинішнього розвитку подій зумовлений тим, що національна судова система при розгляді справ за позовами на подібні дії чиновників напружувала і

широко застосовує правила щодо надання пріоритету інтересам органів влади порівняно з інтересами суспільства і тим більше – конкретної людини. Між тим, даний підхід не лише є антигуманним, він також і анти правовий. Адже у багатьох міжнародних актах, таких як Міжнародний пакт про громадянські і політичні права», Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших, які, будучи ратифіковані Україною, є елементом національного права, наголошується, що головною цінністю в сучасному демократичному середовищі є права людини, а усі суспільні та державні процеси мають здійснюватися саме з метою їхнього дотримання і захисту. Подібна концепція закладена і до ст. 3 української Конституції, в якій наголошується, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

На жаль, дана парадигма не завжди знаходить відклик у діяльності нашої системи судочинства. І це показово видно в сфері правозастосування у площині доступу громадян до публічної інформації. Українське судівництво помилково визначає своє призначення як органу, що покликаний захищати інтереси держави. Тож у судових спорах з владними суб'єктами з приводу порушення ними прав людини на доступ до інформації суди практично завжди стають на бік більш економічно сильної структури – органу влади. Насправді, вказана позиція є недемократичною та несправедливою. Суд за своєю природою не є захисником держави (то функції Президента, МЗС, зрештою, збройних сил). У процесі держава, якщо вона в особі своїх органів є стороною, має той же статус і користується такими ж правами, як і пересічний громадянин, а у разі колізії прав цих суб'єктів перевага має надаватися фізичній особі. То є ознакою демократії, гуманності та чесності судівництва у цивілізованій країні, де для суду авторитет лише один – верховенство права.

Та слід повторити, що позаяк в Україні у досліджуваній сфері у правосуддя є безумовний авторитет – владні структури, які є розпорядниками публічної інформації, останні доволі вільно схильні порушувати закон, маючи на увазі власну безкарність. Одним з типових порушень є неналежне мотивування відмови особі у наданні запитуваної інформації, яке досить часто не має нічого спільного із тим, що

передбачена правовими актами. Мусимо констатувати, що вітчизняні розпорядники інформації, відмовляючи у доступі, досить часто грішать тим, що відмова або зовсім не містить мотивування, а обмежується лише формальним переліком відповідних норм законодавства, які у разі наявності фактичних даних (про які у органу немає відомостей) теоретично могли б слугувати мотивацією, або наведені мотиви не мають відношення до справи. Відтак, навіть наявність мотивування далєбі ще не означає, що рішення про відмову є законним та обґрунтованим. Бо, насправді, дуже часто спостерігається фактична віддаленість змісту мотивації від встановлених фактів та приписів правових норм.

Між тим, дотримання вимог щодо мотивованості своїх дій разом з реалізацією вимог стосовно їхньої законності має важливе значення при оцінці діяльності органу. Належно мотивована з посиланням на законні підстави одночасно є і законною, і навпаки. Мотивованість застосування права - є взаємопов'язаними окремими елементами побудови висновків про факти та правовідносини, які стосуються рішення як процесуального документа. Саме тому можливість вибору — це не тільки право, але й обов'язок здійснити вибір так, щоб прийняте рішення найбільше відповідало конкретним особливостям розглядуваної справи [2, с. 94-95].

Як показує практика, судове оскарження подібних правопорушень зазвичай не дає належних результатів, порушене право особи на доступ до публічної інформації так і залишається не захищеним. В подібній сфері регулювання, як ніде, важливим є темпоральний аспект захисту права особи: адже ненадання своєчасно необхідних відомостей може призвести до незворотності втраченого повноваження, неможливості його подальшого здійснення. Між тим, у зазначеній категорії справ найбільш наочно проявляється негативна традиція нашого судівництва, коли немотивованість та необґрунтованість вердиктів полягає у перекручуванні доводів особи, наданих нею при розгляді справи, ігноруванні її аргументів. На дані недоліки вказував європейський суд з прав людини у рішенні у справі «Денісов проти України» [3, п. 76-78], причому показово, що ЄСПЛ виявив подібні порушення саме в діяльності Вищого адміністративного суду України. Часто неналежна вмотивованість рішення пов'язана з підміною питання, яке було предметом правового регулювання, замовчуванням окремих аспектів, що потребували розгляду та вирішення. Не зазначення судом у мотивувальній частині рішення

результатів оцінки окремих доказів, на яких ґрунтуються позиції осіб, що приймають участь у справі, а також замовчування окремих доказів та доводів, за якими суд відхиляє ті чи інші докази, приводить до необґрунтованих та немотивованих висновків і, як наслідок, до винесення неправомірних, з точки зору норм матеріального права судових рішень [4, с. 109].

Тож, закономірно, що національний судовий орган часто припускаються дивних, невиправданих, але таких необхідних іноді для «свого» результату, порушень закону. Так, Верховний Суд у одному рішенні відмову у задоволенні позову мотивував тим, що запитувана позивачем у розпорядника інформація є відсутньою у відповідача і він не повинен її створювати та утримувати [5]. Насправді, дане твердження було відверто неспроможним, бо воно суперечить, як чинному національному законодавству про судоустрій та доступ до публічної інформації, так і статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. В цьому контексті спростовується твердження відповідача, підтримане судом, стосовно того, що запитувана інформація «не містить головної ознаки публічної інформації: «заздалегідь зафіксована будь-якими засобами та на будь-яких носіях». Насправді, запитувана інформація, безумовно, є в розпорядженні відповідача і вона була на час отримання інформаційного запиту. Річ у тім, що за законом публічною інформацією, є не лише ті відомості, які зберігаються у конкретного розпорядника, а й такі, якими він не володіє, але зобов'язаний володіти (пункт 1 частини першої статті 22 Закону «Про доступ до публічної інформації»). Відтак можна дійти висновку про обов'язок мати в наявності запитувані дані, виходячи принаймні із засад розумності та здорового глузду.

Список використаних джерел:

1. Демкова М., Фігель М. Інформація як основа інформаційного суспільства: поняття та правове регулювання. Інформаційне Суспільство. Шлях України. – К. : Фонд «Інформаційне суспільство України», 2004. С. 170-183.
2. Рарог А. И., Грачева Ю.В. Понятие, основание, признаки и значение судейского усмотрения в уголовном праве. Государство и право. 2001. № 11. С. 90–98.

3. Рішення ЄСПЛ від 25 вересня 2018 року у справі «Денісов проти України», заява № 76639/11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96.
4. Тихонова Ю.С. Мотивированность и обоснованность решений в гражданском судопроизводстве. «Современное право». 2013. № 3. С. 108-110.
5. Справа № 800/369/17. Архів Касаційного адміністративного суду Верховного Суду за 2017 рік.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче
право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура
та адвокатура**

*Мартинюк Анатолій Григорович
аспірант, Національна академія
Служби безпеки України*

**ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ЮРИДИЧНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ
ОБСТЕЖЕННЯ ПУБЛІЧНО НЕДОСТУПНИХ МІСЦЬ, ЖИТЛА ЧИ
ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ**

На цей час в теорії кримінального процесу недостатньо розроблені питання щодо ролі та місця обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи в системі способів збирання доказів, не сформульовано однозначного підходу до розуміння юридичної природи результатів вказаної слідчої (розшукової) дії як одного з видів негласних слідчих (розшукових) дій. Зазначене безпосередньо впливає на стан правового регулювання застосування вказаної негласної слідчої (розшукової) дії, вимагає впорядкування за допомогою права пов'язаних із цими діями суспільних відносин, закріплення меж у правовій поведінці для членів суспільства та органів влади, закріплення умов захисту порушення права, механізму реалізації прав та повноважень учасників процесу, а також усунення можливих правопорушення і їх наслідків.

Обстеження публічно недоступного місця, житла чи іншого володіння особи є негласною слідчою (розшуковою) дією, що спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, яке здійснюється на підставі ухвали слідчого судді шляхом здійснення таємного проникнення в таке публічно недоступне місце, житло чи інше володіння особи слідчим чи за його дорученням оперативними співробітниками, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування; виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів; виявлення та вилучення зразків для

дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину; виявлення осіб, які розшукуються; встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

Визначальну роль в оцінці меж законності проведення кожної негласної слідчої (розшукової) дії мають фактори дотримання норм чинного кримінально процесуального законодавства щодо підстав проведення негласного обстеження публічно недоступного місця, житла чи іншого володіння особи; змісту клопотань та порядку їх розгляду про дозвіл на проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії; дотримання строків проведення негласної слідчої дії, встановлених ухвалою слідчого судді про дозвіл на її проведення; дотримання підстав та порядку можливого проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді; виконання правил фіксації ходу та результатів проведення негласної слідчої (розшукової) дії; заходів щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій та інформації, що не використовується в кримінальному провадженні; порядку використання результатів у доказуванні та в інших цілях тощо.

Окремі норми КПУ України, зокрема стаття 223 є загальною нормою та встановлює вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій без додаткових застережень, але, враховуючи прихований характер негласних слідчих (розшукових) дій, логічно, що частина положень вказаної статті до останніх не застосовується (щодо участі заінтересованих осіб, понятих, заборона проведення слідчих (розшукових) дій у нічний час). Проте для усунення таких протиріч доцільно внести відповідні зміни до цієї статті, якими розмежувати застосування її вимог щодо різновидів слідчих (розшукових) дій – гласних та негласних.

Для подальшого використання у кримінальному провадженні результатів негласних (слідчих) розшукових дій є важливим дотримуватися правил фіксації їх ходу та результатів. Так, відповідно до статті 252 КПК України фіксація ходу і результатів обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим цим кодексом.

*Городецький Остап Олександрович
аспірант кафедри
адміністративного права та
адміністративного процесу,
факультету №3 Львівського
державного університету
внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Йосифович
Данило Ігорович, кандидат
юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри адміністративного права та
адміністративного процесу
факультету №3 Львівського
державного університету
внутрішніх справ*

ЮРИСДИКЦІЙНА НАЛЕЖНІСТЬ СПОРІВ ЩОДО НАДАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ ТА ЇХ ПІДСУДНІСТЬ

В частині другій статті 124 Конституції України визначено, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Це слід розуміти так, що право особи на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами [1].

Положення про поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, означає, що до юрисдикції Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції, відповідно до їх повноважень, належить вирішення питань, що мають правовий характер, зокрема тих, які виникають у зв'язку з призначенням чи звільненням певних посадових осіб Президентом України або Верховною Радою України [2].

За захистом свої прав, свобод чи інтересів особа може звертатись до адміністративних, загальних, господарських чи третейських судів.

У спеціальних процесуальних законах законодавцем визначені ознаки, за якими відмінні між собою справи віднесені до цивільного, адміністративного, господарського, кримінального судочинства чи юрисдикції Конституційного Суду України.

Юрисдикція - це передбачена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції [3].

Процесуальні закони України не передбачають єдиної процедури судового провадження щодо усіх видів правовідносин.

У літературі виділяють такі критерії визначення юрисдикції: суб'єкти правовідносин та зміст таких правовідносин [3]. Крім того пропонується застосовувати як критерії: характер відносин (публічно-правові, цивільні, земельні, сімейні справи тощо); суб'єкт звернення; наявність спору про право [4].

На наш погляд визначальними критеріями судової спеціалізації слід вважати характер спірних відносин, які виникли між учасниками спору та властивий для них суб'єктний склад.

Спори щодо надання статусу біженця, з огляду на їх суб'єктний склад, є публічно-правовими, де один з учасників здійснює владно-управлінську діяльність стосовно іншого.

Згідно частини першої статті 2 КАС України завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Частиною першою статті 5 цього ж Кодексу передбачено, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їх захист [5].

Нормою пункту першого частини першої статті 19 КАС України встановлено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема: спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи

бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

Враховуючи наведене, констатуємо, що спори щодо надання статусу біженця належать до юрисдикції адміністративних судів.

В контексті наведеного слід зазначити, що Р. О. Куйбіда, В. І. Шишкін та ін. запропонували три способи нормативного визначення компетенції адміністративних судів, а саме:

- загальне визначення через поняття адміністративної справи (пункт перший частини першої статті 4 КАС України);

- визначення через перелік категорій справ, що належать до предмета адміністративної юрисдикції (частина перша статті 19 КАС України);

- визначення через перелік категорій справ публічно-правового характеру, що не належать до предмета адміністративної юрисдикції (частина друга статті 19 КАС України) [6].

Розмежування компетенції стосовно розгляду справ між судами однієї ланки (структури) називається підсудністю [6].

Загальноприйнятим вважається розмежування підсудності на предметну інстанційну та територіальну. Водночас у чинному Кодексі адміністративного судочинства України, а саме в главі другій законодавець використовує поняття предметна юрисдикція, інстанційна юрисдикція та територіальна юрисдикція (підсудність).

Призначення предметної підсудності полягає в тому, щоб розподілити всю сукупність адміністративних справ між окремими ланками судової системи, тобто така підсудність розмежовує судову компетенцію по вертикалі. Визначити предметну підсудність - означає встановити, суд якої з ланок судової системи (місцевий суд, окружний, апеляційний суд, Верховний Суд) повинен вирішувати як суд першої інстанції конкретну адміністративну справу [3].

Враховуючи положення статті 20 КАС України предметно адміністративні справи поділяються на ті, що підсудні місцевим загальним судам як адміністративним, та окружним адміністративним судам.

Визначення предметної підсудності здійснюється через наведення переліку категорій справ, що підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам, із зазначенням того, що справи, які не вказано у

ньому, підсудні окружним судам. Відтак, зважаючи на закріплений у частині першій статті 20 КАС України перелік справ, адміністративні спори щодо надання статусу біженця предметно підсудні окружним адміністративним судам.

Правила територіальної підсудності передбачені статтями 25-30 Кодексу адміністративного судочинства України.

Територіальна підсудність покликана розмежувати компетенцію по розгляду адміністративних справ між однорідними судами, залежно від території, на яку поширюється їх діяльність.

Варто зазначити, що законодавцем передбачена альтернативна територіальна підсудність для вирішення спорів щодо надання статусу біженця. Такий висновок зумовлюється тим, що адміністративні справи з приводу оскарження індивідуальних актів, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань) відповідно до статті 25 Кодексу адміністративного судочинства України, вирішуються за вибором позивача адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, визначених цим Кодексом. Якщо така особа не має місця проживання (перебування) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача. У разі невизначеності цим Кодексом територіальної підсудності адміністративної справи така справа розглядається адміністративним судом за вибором позивача.

Необхідно зазначити, що справи пов'язані з наданням статусу біженця суд може розглядати як одноособово так і у складі колегії. Зі змісту статті 12 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» вбачається, що рішення про відмову у прийнятті заяви та відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання особи біженцем приймаються територіальним органом міграційної служби, а тому такі справи вирішуються адміністративним судом одноособово згідно статті, або за ініціативою суду – колегіально у складі трьох суддів. Інші рішення приймаються центральним органом - Державною міграційною службою

України, і в силу приписів Кодексу адміністративного судочинства України вирішуються колегіально у складі трьох суддів.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України [Електронний ресурс]. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України від 07 травня 2002 року [Електронний ресурс]. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02>.
3. Кравчук В. М. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України / Володимир Миколайович Кравчук. – Харків: Видавничий дім «Фактор», 2011. – 800 с.
4. Адміністративне судочинство України: підручник / [О. М. Пасенюк, О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов та ін.]. – Київ: Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.
5. Кодекс адміністративного судочинства України. // Відомості Верховної Ради. – 2005. – №35-37. – С. 446.
6. Куйбіда Р. О. Основи адміністративного судочинства / Р. О. Куйбіда, В. І. Шишкін. – Київ: Старий світ, 2006. – С.576.
7. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують допоміжного або тимчасового захисту». // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – №16. – с. 146.

*Михайлов Олександр Васильович
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри права та правового
регулювання авіаційної діяльності,
Льотна академія Національного
авіаційного університету*

*Коваленко Тетяна Володимирівна
викладач I категорії циклової комісії
правових дисциплін, Вищий
навчальний заклад «Кіровоградський
кооперативний коледж економіки і
права ім. М.П. Сая»*

ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ»

Категорія «переміщення через митний кордон України» є однією із центральних в митному законодавстві та праві України. Предметом регулювання митного законодавства в загальному вигляді є саме суспільні відносини, що виникають між громадянами та суб'єктами господарювання з одного боку, а з іншого – державою, в особі органів доходів і зборів та їх посадових осіб, у сфері переміщення предметів через митний кордон України. Чинний Митний кодекс України не містить визначення даної категорії. Натомість у п. 4 ч. 1 ст. 4 Митному кодексі України закріплена юридична конструкція, відповідно до якої ввезення товарів, транспортних засобів на митну територію України, вивезення товарів, транспортних засобів за межі митної території України – сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів, транспортних засобів через митний кордон України у будь-який спосіб у відповідному напрямку. Питання пов'язані із переміщенням предметів через митний кордон України були предметом наукових досліджень таких вчених як Б.М. Габрічідзе, О.В. Гребельника, Є.В. Додіна, С.В. Ківалова, О.М. Козиріна, Б.А. Кормич, А.В. Мазура, В.П. Науменка, П.В. Пашка, В.В. Прокопенка, Д.В. Приймаченка, К.К. Сандровського, С.С. Терещенко, В.В. Ченцова, Д.С. Цаліної та інших. Безпосередню увагу змісту категорії «переміщення

через митний кордон України» присвятили у своїх роботах І.О. Базилюк, С.О. Дьоміна, О.С. Іванченко, Н.О. Коваль, А.В. Мазур, М.Г. Шульга.

І хоча більшість праць вказаних вчених написана в період дії попереднього митного кодексу, вони не втратили своєї актуальності, оскільки в ньому так само було відсутнє визначення даної категорії.

О.С. Іванченко під «переміщенням через митний кордон України» розуміє «здійснення дій з ввезення на митну територію України, вивезення з митної території товарів та (або) транспортних засобів будь-яким шляхом та транзит товарів через митну територію України» [4, с. 61].

С.Ю. Дьоміна пропонує наступне визначення відповідної категорії: «визначені законодавством України митні процедури, яким підлягають товари та транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, а також передбачені законодавством України дії юридичних та фізичних осіб з ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України чи транзиту через митну територію України у будь-який передбачений законодавством України спосіб товарів та (або) транспортних засобів» [3, с. 78].

На думку В.В. Ченцова, в митному законодавстві доцільним є закріплення наступного визначення «переміщення через митний кордон України»: «сукупність дій, пов'язаних із ввезенням на митну територію України, вивезенням з цієї території або транзит через територію України товарів, транспортних засобів та інших предметів у будь-який спосіб, будь-якими засобами та видами транспорту» [5, с. 74].

Основним недоліком юридичної конструкції, що міститься у п. 4 ч. 1 ст. 4 Митного кодексу України є те, що в ній міститься словосполучення: «сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів, транспортних засобів через митний кордон України у будь-який спосіб». Сутність цього недоліку полягає у наступному [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Митного кодексу України, законодавство України з питань державної митної справи складається з Конституції України, Митного кодексу, інших законів України, що регулюють питання, зазначені у статті 7 Митного кодексу, з міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також з нормативно-правових актів, виданих на основі та на виконання Кодексу та інших законодавчих актів.

Згідно з ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Пунктами 9, 18 ч. 1 ст. 92 Конституції передбачено, що засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи, правовий режим державного кордону визначаються виключно законами України [1].

Частиною 1 статті 7 Митного кодексу України визначено, що встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, становлять державну митну справу. Вичерпний перелік засобів та способів переміщення предметів, через митний кордон України встановлено ст. 186 Митного кодексу України.

Згідно із ч. 1 ст. 194 Митного кодексу України, у разі ввезення товарів на митну територію України декларант або уповноважена ним особа попередньо повідомляють орган доходів і зборів, у зоні діяльності якого товари будуть пред'явлені для митного оформлення, про намір ввезти ці товари. Відповідно до положень ст. 195 Митного кодексу України, переміщення товарів через митний кордон України здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку. Переміщення окремих видів товарів через митний кордон України може здійснюватися у спеціально визначених пунктах пропуску через державний кордон України. Переліки таких товарів та пунктів пропуску

затверджуються Кабінетом Міністрів України (ч. 2 ст. 195 Митного кодексу України).

Митний контроль здійснюється виключно органами доходів і зборів відповідно до цього Кодексу та інших законів України (ч. 2 ст. 318 Митного кодексу України).

Системний аналіз вказаних норм митного законодавства дає підстави для категоричного висновку про те, що переміщення предметів через митний кордон України здійснюється не у будь-який спосіб, а у спосіб визначений законом з дотриманням відповідних правил і процедур, у визначених для такого переміщення місцях під контролем уповноважених державних органів та їх посадових осіб.

У зв'язку із чим, переміщення через митний кордон України – це не сукупність будь-яких дій пов'язаних із фізичним переміщенням предмету у відповідному напрямку з метою фактичного перетину митного кордону, а врегульована митним законодавством діяльність з одного боку фізичних та юридичних осіб, а з іншого – посадових осіб органів доходів і зборів, спрямована на дотримання передбачених законодавством правил і процедур переміщення предметів через митний кордон України.

У зв'язку із вище викладеним, категорію «переміщення через митний кордон України» в контексті чинного Митного кодексу України слід розглядати через призму поняття «митний режим» як діяльність яка здійснюється виключно згідно з нормами митного законодавства.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
3. Дьоміна С.Ю. До переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України. *Митна справа*. 2010. № 2. С. 75-78.
4. Іванченко О.С. Поняття переміщення товарів через митний кордон України. *Митна справа*. 2007. № 2. С. 59-64.
5. Ченцов В.В. Механізм державного управління митною справою : порівняльний аналіз : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02; Донец. Держ. ун-т упр. Донецьк, 2013. 36 с.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Економіка, організація і управління підприємствами, галузями,
комплексами**

Ozarowski Oleh ANALISYS OF ROLE OF TYNDPs SCENARIOS AS A
FORECAST BASE FOR RENEWABLE ENERGY TRENDS.....3

Дмитрієва Оксана Іллівна КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕСТИМУЛЯТОРІВ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
УКРАЇНИ.....4

Капшитар Юрій Юрійович ПРОГНОЗНИЙ БАЛАНС ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ
ЯК ЗАСІБ БЕЗПЕЧНОСТІ ЇЇ ПОСТАЧАННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО
ВИКОРИСТАННЯ.....7

Савченко Сергій Миколайович СУТНІСТЬ РИЗИКУ ЯК
ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ.....9

Шевченко Інна Юріївна СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ
АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ
СТРАТЕГІЧНИХ ІМПЕРАТИВІВ.....13

Менеджмент

Барібіна Яніна Олександрівна, Тазберг Олександра Олександрівна
МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ
ЛОЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....18

Пилипенко Олена Андріївна СТАНОВЛЕННЯ РИЗИК-
МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ТОЧНОЇ НАУКИ.....21

Маркетинг

<i>Іванова Маргарита Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ.....	27
--	----

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

<i>Паєнтко Тетяна Василівна</i> ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІК ДИСКОНТУВАННЯ ПРИ ОБЛІКУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	29
--	----

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

<i>Дуброва Наталя Петрівна</i> КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ.....	32
---	----

<i>Курганська Елеонора Іванівна, Логвіновська Світлана Іванівна</i> ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПРАКТИКА.....	35
--	----

Податкова система. Бюджетна система

<i>Магопець Михайло Сергійович, Магопець Олена Анатоліївна</i> ПОДАТКОВІ АГЕНТИ В СИСТЕМІ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ В УКРАЇНІ.....	42
--	----

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

<i>Хандогіна Ольга Вадимівна</i> ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ВИБОРУ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ МЕТОДОМ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК.....	46
--	----

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія
політичних і правових вчень**

Горєлова Вероніка Юріївна ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ ЛІКАРЯ І ПРАВА
ХВОРИХ.....48

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

Maksurov Alexey Anatolevich DISADVANTAGES OF THE
COORDINATION LEGAL DOCTRINE IN GREECE.....50

Ковальчук Ірина Миколаївна УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ.....52

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Гуйван Петро Дмитрович ЩОДО НАЛЕЖНОЇ МОТИВАЦІЇ
ВЛАДНИМИ ОРГАНАМИ ОБМЕЖЕНЬ У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО
ІНФОРМАЦІЇ.....54

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура**

Мартинюк Анатолій Григорович ПРАВОВА ПРИРОДА ТА
ЮРИДИЧНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОБСТЕЖЕННЯ ПУБЛІЧНО
НЕДОСТУПНИХ МІСЦЬ, ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ
ОСОБИ.....60

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Муніципальне право**

Городецький Остап Олександрович ЮРИСДИКЦІЙНА НАЛЕЖНІСТЬ
СПОРІВ ЩОДО НАДАННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ ТА ЇХ
ПІДСУДНІСТЬ.....62

Михайлов Олександр Васильович, Коваленко Тетяна Володимирівна
ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН
УКРАЇНИ».....67

Підписано до друку 07.07.2020р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 60 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net